

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ

ᄀᄁᄂᄃᄄᄅ ᄆᄇᄈᄉᄊᄋᄌᄍᄎᄏᄐᄑ
СЛОВАНСКА ВЗАИМОМНОСТЬ

ROČNÍK VIII, ČÍSLO 3 september 2008

Z obsahu

- **Slovanský svet**
  - Stratégia mediálnej komunikácie Rusko–Európa
- **Slovanské letopisy**
  - Slovania a Karpatská kotlina
- **Slovanské slovo**
  - Slovo ako hodnota
  - Etika, transformačný proces a Lisabonská stratégia
- **Slovanská kultúra**
  - Priestor slova
- **Rozhovor s Ernestom Cardenalom**
- **Spravodajca**
  - Príklad Kosova pôsobí ďalej

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ,
ročník VIII, číslo 2. Vychádza štyrikrát ročne
Vydáva Slovenská rada
Združenia slovanskej vzájomnosti
Výtvarný návrh obálky a grafickej úpravy:
Ladon ©
Redakčná rada:
Predseda:
Doc. Dr. Jozef Mravík, CSc.
Členovia:
Prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc.
PhDr. Ján Dubnička, CSc.
PhDr. Jozef Daník
PhDr. Michal Eliáš, CSc.
Mgr. Emil Holečka
Mgr.art. Pavol Janík, PhD
Prof. JUDr. Jozef Králik, CSc.
PhDr. Maroš Puchovský
PhDr. Milan Sidor, CSc.
Šéfredaktor:
Július Handžárik
Adresa redakcie: Dobšinského 16,
811 05 Bratislava, č. tel. 524 91 861
www.
e-mail: zsv@mail.t-com.sk
ISSN 1335–9010, evidenčné číslo: MK SR
2651/2001. Vyšlo v septembri 2008

Na úvod

Kroky západoeurópskych štátov pod vedením USA, spojené s tendenciou rozširovania vojenského bloku NATO o ďalšie európske i ázijské štáty, majú v sebe významné prvky nového obkľúčovania Ruska a prípravy novej, prinajmenšom studenej, protiruskej vojny, ktorá by postihla všetky slovanské národy bez výnimky.

Na tieto neskrývané agresívne tendencie reaguje v našom čísle priamo predovšetkým Medzinárodný slovanský výbor svojím vyhlásením, ale nepriame reakcie a ozveny na túto situáciu obsahujú aj viaceré ďalšie materiály. Jednou z protislovanských ideologických zbraní je aj falošná pangermánska téza o sťahovaní národov v Európe a hlavne o „prist'ahovaní“ Slovanov do strednej, západnej a južnej Európy až v 5. – 7. storočí n.l., na ktorú reagovala medzinárodná vedecká konferencia v Petrohrade v máji t. r., informáciu o ktorej preberáme z českého mesačníka SV. Pravda, nepriamou reakciou na túto pseudohistorickú tézu je už aj toponymické dielo profesora Jána Stanislava z roku 1942, výňatky z ktorého uverejňujeme na pokračovanie.

Július Handžárik
šéfredaktor

Vedci vyzývajú k očisteniu histórie Slovanov

Pod týmto titulkom uverejnil mesačník Slovanská vzájemnost č. 112 v auguste t.r. informáciu o vedeckej konferencii v Petrohrade, venovanej slovanskej písomnosti, kultúre a histórii. Informáciu preberáme v plnom znení.

Apel, že je najvyšší čas, aby sa história Slovanov prezentovala v pravdivom svetle, vyšiel z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa pod názvom „**Predcyrilská slovanská písomnosť a predkresťanská kultúra**“ konala v máji pod záštitou Leningradskjej štátnej univerzity A. S. Puškina v Petrohrade.

Bolo to prvé vedecké fórum, ktoré sa na takej úrovni zaoberalo touto problematikou, čo sa vzťahuje na celý rad vedeckých odvetví, predovšetkým na historiografiu, lingvistiku, a archeológiu, ale aj na politológiu, filozofiu, atď.

Oficiálna informácia z konferencie konštatuje, že účastníci konferencie hodnotili predovšetkým všetko, čo rozličné vedné odbory tvrdili o písomníctve a kultúre Slovanov v dobe antiky a v ranom stredoveku. Rozšírené tvrdenie, že Slovania získali písomnosť až v 9. storočí n.l. zásluhou cyrilometodskej misie, bolo odmietnuté.

Nešlo o nejaké deklaratívne vyhlásenia konferencie, odmietajúce údajnú oneskorenú úroveň civilizácie Slovanov, ale o stanovisko vyplývajúce z vedeckých poznatkov na základe archeologických výskumov a dôkladných analýz zachovaných gréckych, židovských, egyptských a rímskych textov. Vychádza najavo, že slovanská písomnosť a kultúra zanechali svoje stopy v Európe, Afrike i v Ázii od najstarších dôb vrátane tej, ktorá predchádzala grécku i rímsku civilizáciu.

Obdobie slovanskej písomnosti nie je presne vymedzené, ale konferencia prijala stanovisko srbského vedca Jovana I. Deretiča, že zápisy z náleziska Lepenski vir z doby 8 tisíc rokov pred n.l. sa dajú považovať za počiatky takej písomnosti a jej pokračovanie, aké sa našlo v „archeologickej pokladnici“ vo Vinči z obdobia prvej poloviny 6. tisícročia pred n. l., ktoré už predstavuje veľký pokrok vo využívaní písma. Lepenski vir sa nachádza na brehu Dunaja v miestach, kde tento veľtok zvierala úžľabina Železné vráta pred vybudovaním hydrocentrály na Dunaji. Pri jej výstavbe v 60. rokoch minulého storočia bolo odkryté archeologické nálezisko, ktoré zrejme v pradávne predstavovalo akési kultovné miesto ľudského osídlenia ... Vinča je tiež miesto na brehu Dunaja neďaleko na východ od Belehradu, kde bolo v roku 1908 objavené sídlisko zo začiatku 6. tisícročia pred n. l. Ďalší výskum odhalil, že Vinča vytvorila vlastnú kultúru, ktorá zahŕňala priestor od Dunaja k ostatným častiam Balkánu vrátane Malej Ázie a severného Talianska.

Konferencii predsedal rektor Leningradskej štátnej univerzity **V. N. Skvorcov, DrSc.**, prítomní boli poprední vedeckí pracovníci príslušných vedných odborov Ruska, Ukrajiny, Srbska, Slovinska a Talianska. Prednesené referáty boli zamerané na hlavnú tému konferencie.

Profesor **Ivan Vukčević** z USA (San Francisco) poslal konferencii svoju vedeckú prácu o Srboch na území dnešného Nemecka a Talianska v dobe antiky, ktorej súčasťou je aj popis srbského štátu v severnom Taliansku po rozpade Rímskej ríše v 5. a 6. storočí.

Dr. Vesna Pešičová (Belehrad) hovorila o vinčanskom písme, o ktorom jej otec Dr. Radivoje Pešič preukázal, že ide o slovanské (srbské) písmo, ktoré prevzali aj Etruskovia v Taliansku. O vzájomnej spojitosti údajne svedčí, že súčasná srbská cyrilika obsahuje 22 písmien vinčanskej i etruskej abecedy.

Slobodan Jarčević (Belehrad) analýzou „Spisu o národoch“ o údajnom prisťahovaní Slovanov na Balkán odhalil v spise početné nezrovnalosti, ktoré preukázali, že nejde o spis byzantského autora, ale o falzifikát vyrobený vo Vatikáne, ktorého účelom bolo predstaviť pravoslávnych Slovanov ako uchvatiteľov cudzích území a nie ako balkánskych starousadlíkov. Jarčević dokázal, že Slovania boli starou-

sadlíkmi nielen na Balkáne, ale aj v celej Panónii a na území dnešného Rumunska.

Účastníci konferencie z Ruska i ďalších slovanských krajín upozornili na zásadné krivé tvrdenia v dielach európskych historikov, ktoré nekriticky prevzali aj slovanskí autori, že Slovania údajne boli neštáto-tvorným živlom, že žili nomádsnym spôsobom života (!), že nemali štátnu zodpovednosť a že preto boli aj negramotní.

Prof. Valerij Čudinov (Moskva) odhalil ako falošné tvrdenia o sťahovaní Slovanov v 7. storočí na Balkán a do strednej a západnej Európy. Na základe archeologických nálezov dokázal, že Slovania žili na veľkej časti dnešného Nemecka už v období pred našim letopočtom a nemohlo prísť k ich sťahovaniu v 7. storočí, ako to tvrdí oficiálna historiografia všetkých európskych krajín.

Konferencia prijala jednomyselne výzvu všetkým vládam a akadémiám slovanských štátov, aby sa história Slovanov posudzovala kriticky s prihliadnutím k novým vedeckým poznatkom. Diskusia z rokovania konferencie bude publikovaná. Súčasne bolo rozhodnuté, aby sa takáto konferencia na rovnakú tému konala každoročne. Na budúci rok bude opäť v Petrohrade.

Spracoval *Jan Hrobař*

Poznámka redakcie štvrťročníka Slovenská vzájomnosť

Pangermánska a panhunganistická „historická“ téza o rozsiahlom sťahovaní národov na území východnej, južnej, strednej i západnej Európy vo 4. až 7. storočí n.l. sa podnes prijíma ako základný kameň oficiálnej európskej historiografie raného stredoveku. Prijíma sa aj napriek tomu, že sa opiera o mnohé dokázateľne falošné tvrdenia a je plná mnohých dodnes nevysvetlených a vedecky i vecne nevysvetliteľných „bielych miest“. Poukázali sme na to aj v našom štvrťročníku už v roku 2005 v číslach 3 a 4.

Vítame preto správu o rozhodnutí Leningradskej štátnej univerzity A.S.Puškina usporiadať na túto tému každoročné medzinárodné vedecké konferencie a budeme našich čitateľov o nich pravidelne informovať.

Stratégia mediálnej komunikácie Rusko-Európa

Sergej Chelemendik

Československé nadšenie a sovietsky raj

V roku 1988 som v univerzitnej knižnici v Bratislave čítal zažltnuté stránky československých novín z roku 1968 a tieto noviny ohurovali moju mladú predstavivosť. V každom článku pri príležitosti ľubovolnej zámienky aj bez nej bola prítomná hrmotná pochvala na adresu poprednej a úspešnej sovietskej skúsenosti, ktorú sa ľud Československa, budujúci socializmus, vášnivo učí, ktorú si túži osvojiť alebo sa aspoň k nej priblížiť. A takto, chrliac penu z úst, československí novinári chválili veľkého staršieho brata až tesne do augusta roku 1968. ZSSR bol vykresľovaný ako zaslúbená zem, takmer raj na zemi, kde je všetko sterilné a správne a bude správne navždy. Obrovský strom s koláčmi, pod ktorým leží s otvorenými ústami vypasený a spokojný so svojimi výdobytkami sovietsky ľud, ktorý „už vybudoval socializmus“, a koláče mu padajú rovno do huby.

Prekvitajúci blahobyť sovietskeho národa bol ospevovaný v Československu so zvrátenou vášnivosťou, miestnych autorov nadchýnali popredné technológie, svedomití robotníci a roľníci, a čo bolo obzvlášť prekvapivé, zvláštna kapitola bola venovaná ospevovaniu veľkolepých úspechov ZSSR v oblasti poľnohospodárstva. V Sovietskom zväze je najviac kombajnov na obyvateľa – vytešoval sa denník Práca.

Pripomeniem, že v samotnom socialistickom Československu, aj napriek dosť skromnému množstvu úrodnej pôdy, sa úrody obilia v tom čase približovali fínskym alebo nemeckým, teda prevyšovali sovietske ukazovatele niekoľkonásobne. A vôbec ČSFR bola krajina, kde v ľubovolných potravinách bolo dostať desiatky druhov svojich československých salámov a syrov, ktoré boli nielen lepšie ako súčasné „produkty slobodného trhu“, ale aj viditeľne lacnejšie.

Mrazené mäso v potravinách ČSFR neexistovalo ako kategória, všetko mäso bolo čerstvé. Fenomén sovietskeho „mrazeného mäsa“ po dve kilá na osobu bol nedostupný chápaniu miestnych obyvateľov, ktorí navštívili sovietsky raj osobne a porovnali realitu s novinovými chválospevmi. Prostducho nechápali: načo zamrazujeme mäso? Ak je ho navyše málo – jedzte ho predsa hneď, čerstvé.

V Československu vtedy mnohopočetní turisti zo ZSSR šaleli z možnosti kúpiť si za zamenených tristo rubľov toho toľko, koľko si u seba doma nemohli kúpiť za tisíc.

Už vtedy, vo vzdialenom roku 1988, som si lámal hlavu nad tým, či chválospevy na adresu ZSSR tesne pred vtrhnutím sovietskych tankov boli prejavom slabomyseľnosti alebo výsmechu? Alebo jedného aj druhého naraz, premiešaného v mozgoch vtedajších ideológov KSČ, ktorí najprv hromadne podporovali Dubčeka a socializmus s ľudskou tvárou, a potom rovnako masovo Dubčeka zradili?

Zato neskôr, počas dní „nežnej revolúcie“ roku 1989, tí istí, viditeľne zostarnuvší entuziasti Pražskej jari, znovu vyliezli na svetlo božie a stali sa tými najzakliatejšími demokratmi a antisovietčikmi. A to najzábavnejšie na tom je, že mnohí z nich sa dušovali a dušujú sa dodnes, že Rusov údajne nemali radi nikdy. Akoby noviny s ich chválospevmi o veľkom ZSSR ktosi stihol spáliť alebo prepísať v štýle Orwella.

Tieto spomienky spred dvadsiatich rokov sa každý deň stávajú čoraz aktuálnejšie nielen na Slovensku a v Česku alebo, povedzme, v Maďarsku a Poľsku. Ako prorocký sen predpovedajú blízku budúcnosť, a ako sa to často stáva v dejinách, budúcnosť vyzerá ako minulosť obrátená hore nohami.

Kto porozpráva Európe pravdu o Rusku?:

Dohodnime sa hneď na tom, že malé pravdy má každý iné a nedajú sa spočítať, zatiaľ čo veľkej Pravdy je v živote toľko, koľko je Šťastia. Teda veľmi málo. A mnohí ju vôbec nemajú, tak sa aj trápia bez Veľkej pravdy.

Ale nechajme Pravdu tak. Správnejšie je položiť inú otázku: kto v Európe chce rozprávať o Rusku, podľa možnosti pekne, výrazne a zaujímavo? Alebo jednoducho aspoň nejako rozprávať – ale o Rusku? Hoci aj nie pravdu, hoci len nech ukázať obrázok, ktorý by sa aspoň trochu podobal na pravdu.

Odpoveď znie jednoducho – neporozpráva to nikto a nikdy. Prečo je to také beznádejné? Pretože európski autori to nevedia a nechcú. A ešte niečo – veľmi sa boja, že povedia čosi nesprávne. Je to v podstate taká istá situácia, ako za čias sovietskeho bloku pozostávajúceho z krajín „ľudových demokracií“. Len vtedy sa nesmeli napísať, že každý robotník v BRD si môže kúpiť auto, ak bude veľmi chcieť. A teraz sa nesmie ukazovať lesknúce sa od prepychu centrum Moskvy – pohľad koloritný a objektívne zaujímavejší práve pre „konzumnú“ Európu než asketickú Vologodskú oblasť. Nesmie sa však ukazovať, ako títo Rusi konzumujú prepychové francúzske módné doplnky za neskromné moskovské ceny.

Niekoľko rokov som sa v rámci experimentu pokúšal nahovoriť riaditeľov slovenských televízií, vrátane komerčných a „nezávislých“, na jednoduchú vec. Prosil som ich: priatelia, ukážte večerné ulice Moskvy. Netreba žiadny text, ani hudbu, posielajte do Moskvy tiež nikoho nemusíte - dám vám hotový videoklip. Odmietajú to odvysielajú a ich výhovorky sú smiešne a nezmyselné.

Tu treba podotknúť, že Slovensko je malá krajina, v ktorej každý každého pozná, s každým z niekoľkých mediálnych bossov tejto veľkej krajiny mám dlhoročné celkom dobré vzťahy. Ale nie natoľko dobré, aby som ich dokázal presvedčiť, aby odvysielali dve minúty moskovských ulíc zaliatych žiarivým neónovým svetlom. Ale Time Square v New Yorku – to už hej, nech sa páči!

Nakoľko je Rusko zaujímavé pre Európu?

To je tiež dôležitá otázka, odpovedať na ktorú nie je ťažké. Rusko je pre Európu „v podstate nezaujímavé“, pre Európu je v „v podstate nezaujímavé“ takmer všetko, čo sa priamo netýka citlivých miest čoraz viac sa unifikujúceho európskeho spotrebiteľa – konkrétne brucha,

vrecka, liečenia a ešte detského inštinktu nazerania do kľúčovej dierky, z ktorého bulvárne médiá víťazne nadávajú fantastické peniaze.

Dnešný „priemerný Európan“ je svojou mentalitou prekvapivo blízky tomu, čo sa za Čechovových čias opisovalo slovom mešťanstvo, ku ktorému bol takmer vždy nepreložiteľný do európskych jazykov pridávaný epiteton pošloje (významovo najbližšie je slovo banálne – *pozn. prekl.*).

Pre tohto „priemerného Európana“ dávno nie je zaujímavá ani samotná Európa - čo už potom vzdychať o ďalekom Rusku. Jeho informačné potreby sú jednoduché, ak nepovieme primitívne, ľahko ovládateľné a dosť efektívne sa dajú kontrolovať. Tieto potreby sú už takmer prispôsobené globalistickému štandardu, ktorý sa usiluje o to, aby všetky správy v konečnom dôsledku produkovalo jedno Ministerstvo pravdy. Aby handry vyrobené Číňanmi všetci ľudia svorne nakupovali v jednom globálnom Tesco.

Priemerný Európan toho potrebuje celkom málo – treba mu mierne poštekliť nervy mýtvolami na cestách, škandálmi a vraždami (ktorých je v mierumilovnej Európe chronický nedostatok). Potom konštruktívne zaujať „sociálnou témou“ a na dezert umožniť, neodchádzajúc od televízora, od srdca povedať nahlas veľakrát a všetkým naokolo, že politici, to sú špinavé predajné svine a politika svinstvo.

Povedať nahlas, odvážne a hrdó – v kruhu rodiny, v krčme, v práci – a tak využiť svoje posvätné demokratické právo pobúrene pohundrať, pozorujúc zdola, ako zanietene mľaskajú tam hore, pri korytách, tieto „svine politici“. A ešte si tíško zasnívať na tému: ale veď aj ja by som tak mohol, veď nie som o nič horší ako oni, špinaví a predajní.

V podobe zvláštnej lahôdky sa dá z času na čas priemerného Európana potešiť pedofilnými škandálmi belgickej výroby, premiešanými so starými americkými filmami. A to je, v podstate, všetko.

Ak sa čitateľovi zrazu zazdá, že približne tak isto vyzerá aj „priemerný Rus“, budem sa s ním hádať a ľahko zvíťazím. Informačné potreby priemerného Rusa sa líšia od európskeho rovnako výrazne, ako chaotická nočná Moskva, plná nebezpečenstiev a dobrodružstiev, od

zaspávajúceho o ôsmej "medovníkového" Nürnburgu. Tieto rozdiely sa nevyhnutne stanú témou pre samostatný článok.

V Rusku je nielen viac informačných prúdov rozličného druhu. Všetko je serióznejšie – priemerný Rus predstavuje objekt zložitej, cieľavedomej a v posledných rokoch čoraz úspešnejšej Stratégie Masovej Komunikácie, ktorá ďaleko presahuje rámec banálneho predaja všetkého, čo sa dá predat'. Priemerného Rusa cieľavedome niekam vedú, pričom za Putinovej éry už nevedú zlostní starčekovia a la Bžezinskij, ale svoji rodní tvorcovia mýtov. Či vedú dobre a tým správnym smerom – nechajme posúdiť historikov. Je dôležité, že vedú, že Rusko teraz má stratégiu národného budovania mýtov, tak isto ako ju majú USA, Irán alebo vodca Venezuely Hugo Chavez.

V Európe zatiaľ nič také nie je – žiadne stratégie, okrem reklamnemarketingových. Médiá nudne obsluhujú čoraz viac silnejúci konzumný marasmus a Európanov nikam nevedú už len preto, že to je „nedemokratické“ a dokonca „totalitárne“.

Prevláda názor, že Európan je už do morku kostí nasiaknutý demokratickými hodnotami a je povinný veriť na budúce prekvitanie EÚ sám od seba, akoby na autopilote. Dokonca aj keď nejakí počerní chlapíci pália na Silvestra rovno pred očami jeho obľúbené auto. A nech sa nikto neopováži jeho, takého zrelého a nasiaknutého hodnotami, niekam viesť.

A čo ak Európan neverí na budúce prekvitanie EÚ - mimochodom, jediná rozsiahlu a veľmi nepresvedčivú mytologickú konštrukciu súčasnej Európy?

„Stáva sa aj to, ako sa hovorí, v každej rodine sa nájde čierna ovca!“ odpovedia vám službukonajúci európski politológovia. „A nech si ďalej neverí, je to jeho posvätné právo. Aj sami príliš neveríme, teda veľmi neveríme ...“

Európa – to je kráľovstvo liberalizmu, ktorý zvíťazil v oblasti médií a ktorý z dôvodu svojej deštruktívnej povahy všetko okolo seba ničí a nič nebuduje. Teda atmosféry, v ktorej nikto v nič neverí, nadbytok ale nič, čomu sa dá veriť, neponúka.

Rusko patrí do nudnej kategórie.

Vráťme sa však k „priemernému Európanovi“ a jeho potenciálnej komunikácii s tajomným Ruskom. A kde sa vôbec nachádza Rusko vo svete takého Európana? Nikde, presnejšie, takmer nikde.

Rusko, ako aj mnohé iné veci, sa dostáva do kategórie „medzinárodná politika“, jednu z posledných kategórií. Nejaký nový milenec Sarközyho bývalej manželky, ktorý sa objaví na prvých stránkach novín, prekrýva sebou celú „medzinárodnú politiku“, ako snežná lavína pod sebou pochováva osamelého lyžiara.

To ruskí čitatelia sa zaoberajú otázkami Kosova, Balkánu, Iránu, Kurdov a ešte sa trápia na tému rozdelenia Belgicka, ktoré, ako sa ukazuje, opätovne nebude. A pritom Belgičanom je to všetko celkom úprimne ukradnuté. Dokonca im sľubované rozčlenenie vlastnej domoviny už lezie krkom - všetci sľubujú, ale nikto nerozdeľuje. Belgičania sú už unavení čakať. Ako v tom starom vtipe:

Vasilij Ivanovič hovorí nahnevane Anke:

– Ja ťa pomilujem, Anka!

– Ále, vy stále len sľubujete!

Rusko začína žiarit v európskom informačnom poli iba vtedy, keď nejakého oligarchu zavrú do francúzskeho žalára spolu s ruskými dievčatami, ktoré sa údajne drzo predávajú rovno pred očami francúzskej cudnej mládeže.

Alebo keď si Abramovič kúpi v poradí ďalšiu jachtu a na nej privezie nového hráča Chelsea za takých 50 miliónov.

Alebo Putin sa odfotí s odhaleným hrudníkom a v kovbojskom klobúku.

Inak povedané – vždy a všade, kde Rusko figuruje v rubrike „žlté správy“ podľa ruskej terminológie alebo „bulvárne“ podľa európskej, dochádza k tomuto krátkemu a dosť svojskému zoznameniu „priemerného Európana“ so svojim obrovským východným susedom.

Dokonca ani správy o rope a plyne nevyvolávajú zvláštny záujem pracujúcich európskych mäs, pretože to je znovu „medzinárodná politika“, ktorá sa ich reálneho života zatiaľ nejakú citelne nedotkla.

Dokonca aj keď v Londýne otrávia agenta Litvinenka – to je zase politika, teda nuda. Mŕtvola je, pravdaže vždy mŕtvola, a z pohľadu bulváru vec, nesporne, atraktívna.

Ale načo všetky tie nudné rozhovory, nadávky, demarše! To sa rýchlo zunuje, treba si to všetko pamätať, mať v hlave niť udalostí. Čosi celkom iné je solidný tabloid (masové médium), v ktorom sa každý deň objavuje čerstvá, pochopiteľná, zaujímavá mŕtvola, každý deň od rána je pridelovaná dávka skromnej ľudskej radosti. Niekoľko zrazilo auto, prebodli, zastrelili. A mňa zatiaľ nie!

Zaujímalo by ma, čo ak sa náhle čerstvé mŕtvoly minú, čo potom budú robiť bulvární mediálni magnáti? Zrejme ich začnú vyrábať vlastnými silami - veď majú vari zastaviť bežiaci pás na výrobu bulvárnej žuvačky s príchutou hnilých jahôd?

Skúsenosť so sovietskym tlačení kalerábov.

Je možné, že v Rusku mierne zveličujú význam „ruských“ informačných vstupov pre európske médiá. Dokonca keď Putin prednesie z pohľadu Ruska zásadný prejav v Mníchove, európske médiá ho podajú ako bežný výrok, jeden z mnohých. Teda ruské médiá trúbia ako slony, ale ich hlas v Európe nie je počuť a európske médiá potichučky pištia ako myši.

Prečo je to tak? Zrejme preto, že poskytovať vlastný informačný priestor prezidentovi Ruska nepatrí a nikdy nebude patriť medzi plány majiteľov dominujúcich médií v Európe. A to je v podstate normálne.

Je dôležité, aby sa Rusko naučilo adekvátne hodnotiť silu a kvalitu informačných signálov na ruskú tému v európskych médiách, aby sa nezopakoval sovietsky syndróm tlačenia kalerábov sebe samým. Keď denník Pravda, ktorý vychádzal v miliónových nákladoch, donekonečna citoval progresívnu anglickú tlač podľa svojho obľúbeného zdroja - novin anglických komunistov Morning Star. Pričom hlavnými kupujú-

cimi týchto „anglických“ novín boli sovietski študenti a školáci, ktorí študovali angličtinu.

A anglickí komunisti aj ich noviny žili zo sovietskych peňazí a predstavovali spoločenstvo úspešných prvotriednych „kalerábistov“, ktorí generovali falošné informačné vstupy, ktoré preberali „kalerábisti“ o stupienok vyššie. V dôsledku toho drahý Leonid Iljič raz za päť rokov dovoľoval generálnym tajomníkom západných komunistických strán pobožkať svoju štedrú ruku – a medzinárodné komunistické hnutie v Európe žilo ďalej, nenáhľivo a sýto.

Všetkým tým už Rusko prešlo za sovietskej epochy. Maličké americké noviny Daily World – tiež orgán komunistickej strany – nebojácne kritizovali americký imperializmus rovno v jeho zvieracej nore a túto kritiku sovietske médiá distribuovali do éteru takmer v stovke rečí. Ale žiadny zmysel to nemalo. Dnešní ruskí tvorcovia mýtov musia kvalitne, do samotnej podstaty pochopiť a precítiť ozajstný zmysel súčasnej doby: zápas o moc v „demokratickom svete“ – to je boj o vlastníctvo médií. Táto téza platí už aj pre samotné Rusko, ale s istými zásadnými rozdielmi. Pre Európu však platí na 100 percent a o pár rokov bude platiť aj na 150 percent.

Pravdaže, vedieť používať médiá, ktoré vlastníš – to je otázka obrovského významu. Je to otázka strategická a tiež rozhodujúca. Umenie, v ktorom sa algebra a harmónia zlievajú jedna s druhou v extáze a vzniká televízne monštrum planetárneho pôsobenia so skromným názvom Pervyj a unikátnym auditóriom stoviek miliónov. Ale aby mohla vzniknúť otázka „ako používať“, treba najprv mať médiá. Na pečienku zo zajaca potrebujeme najprv zajaca.

Za sovietskych čias ťažkopádna mašinéria „kontrapropagandy“ bola zaneprázdnená práve pokusmi uvariť zajačiu pečienku za úplnej neprítomnosti zajaca. Pretože vyhlásiť Morning Star za zajaca, vhodného na pečienku, sa nijako nedá.

(pokračovanie)

Slovanstvo a svet dnes

(K 160. výročiu prvého Všeslovanského zjazdu v Prahe)

PaeDr. Dagmar Bollová

„Progres k beznárodnej budúcnosti je nebezpečná utópia a nespochybniteľné zlo“

„Naše zjednotenie smeruje iba k jednému – zachovať našu históriu, kultúru, ekonomiku, našu svojbytnosť, celkove – zachovať slovenskú civilizáciu“.

(*S. I. Kost'an*, predseda Slovanského parlamentného zväzu, 1998)

Vzdelanosť akéhokoľvek stupňa, spoločensko-politická, náboženská či iná orientácia nedovoľuje človeku popierať nezvratnosť zákonov prírody. Z nich najzákladnejší je zákon zachovania života vlastného, ale i svojho rodu, národa, etnika. Nazývame ho právom pudom sebazáchovy. Potvrzuje ho i obecne známa ľudová múdrosť – v núdzi (či v nebezpečenstve) poznáš priateľa. Pokúša sa jej protirečiť súčasný globalizačný valec, unifikujúci svetovú populáciu, potierajúci národy, najmä slovanské, ktorý je ochotný pripustiť definíciu príslušnosti k Európanom, Aziatom, Afričanom atď. a neštíti sa obhajcov národnej príslušnosti nazývať nacionálšovínistami. Preto je citeľné hnutie národov proti zovšeobecňujúcim a zároveň anonymitou zvažujúcim snahám o likvidáciu historicky a kultúrne potvrdených a uznávaných národností.

Do roku 1989 sa národnostná otázka tiež netešila veľkej popularite. Sú známe rozsudky nad skupinou slovenských „buržoáznych nacionalistov“, z ktorých sa neskôr, keď vedenie štátu dospelo na žiaducu intelektuálnu úroveň, po rehabilitácii Dr. Gustáv Husák stal československým prezidentom.

Ani v ZSSR nebolo žiaduce šíriť ideu Slovanstva, pretože by rušivo pôsobila na platnosť jedného z prvých zákonov sovietskej vlády O národoch a národnostiach. Až v súčasnosti sú intenzívne propagované

výsledky archeologických výskumov na južnom Urale. V roku 1987 tam bolo odkryté mesto Arkaim, vlastne sústava 22 miest na teritóriu 400x300 km z 18.-19. storočia pred n. l. Boli to mestá – súčasníci egyptského Stredného štátu, mykénskej kultúry a Babylonu, ktoré sa ale od nich líšili výnimočnými zvláštnosťami. Žili tu ľudia európskej rasy, vyznávači kultu ohňa, predchodcovia Árijov. (Árijovia dostali meno od praslovanského AR = zem, t. j. ľudia, obrábajúci zem. V novodobej histórii užívaný názov Árijci možno tiež vysvetliť v súvislostiach s vyššie i nižšie uvedeným. Iba výklad slova bol významovo dehonestovaný. Zamýšľa sa niekto nad tým, prečo sa o Rusku hovorí ako o veľkom medveďovi a v erbe Berlína je medveď?). Archeológovia, historici, etnológovia súhlasne konštatujú, že bolo objavené miesto, kde žili Praslovania, ktorí postupne osídľovali územia na západ i na sever, t. j. i Európu. Nemožno teda bezvýhradne veriť, že slovanské kmene sa na našom území objavili až za Veľkomoravskej ríše.

Napriek historickým peripetiám, nesúladu medzi proklamovanými „pravdami“ a skutočnosťou, slovanská vzájomnosť sa prejavovala inštinktívne, nezávisle od vôle vládcov. V múzeu Veľkej vlasteneckej vojny v Minsku sú fotografie a fragmenty dokumentov slovenských vojakov, ktorí zo slovenskej armády prešli na stranu ruských slovenských bratov. Na čestnom mieste je busta kapitána J. Nálepku zo Smižian. Podobné doklady o účasti našich bojovníkov nájdeme na Poklonnej hore v Moskve, v múzeu a pri hrobe Otakara Jaroša v Ovruchi. Slovanská vzájomnosť viedla i Bulharov, Srbov, Poliakov, Čechov a ďalších slovanských vojakov, aby potvrdili ľudovú múdrosť - v núdzi poznáš priateľa, ale aby hlavne dokumentovali pocit spolupatričnosti pri obhajobe základnej ľudskej hodnoty – života. I nášho života. Zachovanie života Slovanov.

V období nihilizácie národných kultúr a komercionalizácie vzdelávacích inštitúcií, odmietanie hodnôt nadobudnutých slovanskou civilizáciou, ako sú mierumilovnosť, mravnosť, ekologické myslenie, trpezlivosť, schopnosť akceptovať, vážiť si a žiť v priateľstve s inými národmi, opätovne sa prebúda hnutie slovanskej vzájomnosti, ožívajú idey P. J. Šafárik, J. Kollára, E. Štúra, aktuálnosť prekračujúce storočia. Vedení nimi predstavitelia slovanských národov a štátov dosiahli vo

februári registráciu Slovanského parlamentného zväzu pod č. 01777 so sídlom v hlavnom meste Bieloruska v Minsku. Práve toto mesto či krajina sú zrejme prekážkou k tomu, aby sa NR SR vyjadrila ku vzniknutému slovanskému zväzu, hoci prezident SR, predseda NR SR i premiér SR sa vo svojich vystúpeniach už neraz dovoľávali slovanskej spolupráce. A práve rozvoj medziparlamentných kontaktov by mal rozhodujúci vplyv na oficiálne možnosti spolupráce slovanských národov. Strategická stabilita, aspekty odzbrojenia, činnosť OSN, formovanie systému ochrany pred hrozbami súčasného sveta, problémy ekonomickej, kultúrnej a vedeckej spolupráce boli hlavnými bodmi programu zasadnutia Slovanský parlamentný zväz v dňoch 26. až 27. mája t.r. v Minsku.

..... „aký by mal byť náš strategický cieľ, hoci vzdialený a zatiaľ utopický? Je ním spoločnosť bez násilia, majetkového, rasového či triedneho egoizmu, vojen, pogromov, genocídy, odcudzenej politickej moci.“ (doc. J. Mravík, CSc., predseda Združenia slovanskej vzájomnosti, SV č. 1/2008).

A to sú veľmi závažné dôvody pre aktivizáciu Slovanstva a nie menšie pre obrodu našej slovenskej hrdosti na príslušnosť k najsilnejšiemu etniku v Európe.

Slovenia a Karpatská kotlina

Július Handžárik

Stredná oblasť Maďarskej republiky

*Pokračujeme v uverejňovaní výňatkov z fundamentálneho diela profesora Jána Stanislava **Slovenský juh v stredoveku** strednou oblasťou Maďarskej republiky, do ktorej sme zaradili dnešné župy: Komárom-Esztergom, Nógrád, Pest, Fejér, Tolna, Baranya a Bács-Kiskun. Dnešné územnosprávne členenie MR na župy sa v niektorých prípadoch nekryje s členením Uhorska na stolice, ako je uvedené v diele prof. Stanislava. Na uľahčenie identifikácie jednotlivých slovenských lokalít pri názvoch miest, obcí, riek, potokov, vrchov a pod. uvádzame najskôr pôvodný slovenský názov podľa autora a za ním v zátvorke maďarský názov podľa autora, resp. podľa terajšieho stavu. Pre absenciu príslušných typografických znakov v našej technike pôvodné staroslovenské hlásky a znaky v názvoch jednotlivých lokalít (nosovky, polosamohlásky, jery) uvádzame približne v dnešnom fonetickom znení.*

Komárňanská stolica sa rozprestierala na oboch brehoch Dunaja a na oboch brehoch bývali Slováci. Potvrďuje to napríklad názov dnešného mesta Tata, ktoré sa ešte r. 1489 zaznamenáva ako Tata Tothvaros, čo ukazuje že ešte v druhej polovici XV. storočia to bolo slovenské mesto. Podobne je to so samotou Niebojsza puszta pod V. Ingmándom – palatálne Ň a koncové – a jasne hovoria, že tu žili Slováci.

Ostrihomská stolica sa taktiež rozprestierala na oboch brehoch Dunaja a na oboch brehoch sa až do novších čias zachoval veľký počet slovenských obcí. Väčšina mien obcí aj na pravom brehu Dunaja je slovenského, resp. ešte všeslovenského pôvodu. Rovnako je to aj v

ostatnom zvyšku Panónie v **Pliešskej stolici** – aj tu sa Slováci zachovali až do novších čias.

Vo všetkých týchto troch stolicách nachodíme miestne mená s -g. Napríklad Ostrihom zo staroslovenského Strěgom (Esztergom), Drug (Dorog) od Kostolca (Kesztelez) na západ, Grabič (Grebics), Granica (Gerence) v južnej Komárňanskej stolici, atď. V záhybe Dunaja v Pliešskej (Pilišskej) stolici je Vyšehrad (Visegrád) a Bogdan (Bogdány) – tieto názvy ukazujú, že tu Slováci sídlili už pred zmenou -g na -h v slovenskom jazyku, čiže pred polovicou XII. storočia. Názov mesta Ostrihom (Esztergom) sa v slovenčine ďalej normálne vyvíjal, a to nielen pri g/h, ale je tu aj juhoslovenská zmena -ě na -i a začiatkové O- z predložky v, čo ukazuje, že toto územie prislúchalo stredoslovenskej nárečovej oblasti, ako je to až dodnes.

Osídlenie pridunajskej oblasti v Ostrihomskej stolici je veľmi starobylé. V blízkosti Ostrihomu sú veľmi vážne doklady súvislostí s Veľkou Moravou a s činnosťou našich apoštolov Cyrila a Metoda. V Kostolci (Kesztelez), ktorý je dodnes slovenský, máme napríklad kostol sv. Klimenta – toho mučeníka, ktorého ostatky obaja bratia preniesli cez Veľkú Moravu do Ríma. Na východ od Ostrihomu je obec Dimiš (Dömös) – v tomto meste máme pozostatok systému preberania gréckych mien do staroslovenčiny. V Peštianskej stolici na juh od Pešti je ten istý jazykový prvok v názve Dimša (Dömsöd) a pod.

Všetky tieto toponymické doklady hovoria o tom, že tento kraj bol dávno osídlený Slováckmi už za kniežat'a Rastislava. Čo sa týka dialektickej príslušnosti, niet nijakých pochybností, že toto územie patrí k stredoslovenskej oblasti, ktorej je pokračovaním. Slováci žijú v Ostrihomskej stolici až dodnes, čo prezrádza nielen dnešné znenie, ale aj kontinuita miestnych názvov v listinných zápisoch. Uvedieme niekoľko ďalších príkladov z tohto regiónu.

Osídlenie zadunajskej časti **Komárňanskej stolice** úzko súvisí so slovenským osídlením vo Vesprímskej a Belehradskej stolici. Hoci v okolí Kis-Béru viacero slovenských osád zaniklo, je tu ešte Ovsár (Aszár), hory Durdov (Durdó) a Mačkalík (Macskalik), obec Jätěj (Jette), samoty Bojsa a Nebojsa, osady Mak (Makk), Prělog (Parragh),

obce Buky (Bokod) a Dady (Dad), medzi oboma je vrch Stráža (Sztrázsa), pri Dade je obec Saky (Szák) – táto obec bola ešte r. 1773 čisto slovenská, atď. Južnejšie sú Grnčari (Gerencsér) a viacero slovenských chotárnych názvov: Stanovisko, Planovo, Suplička (Szuplicska), Kadlubek (Kadubek), Plané vřšky, Dolina (Dolinali dülö), Nemecký vrch (Nemecki), Čistý strug (Csesztreg) a pod. Pri Oroszlányi je bývalý hrad Gostiš (Gesztes) a hrad Vitan (Vítám vár), obec Čakan (Csákány) – pozri slov. Čakany, Čakanovce, srbochorvátsky Čakanec a i., ďalej na hradskej je Goľa – hoľa (Alsó- a Felső-Galla), na ceste do Stoličného Belehradu je obec Krňa (Környe) – pozri slov. Krná, čes. Krnov a pod. V severnej časti stolice je Babina (Bábolna), Čánik (Csanak), kopec a osada Čičov (Csicsó), samota i vřšok Čem (Csém) – pozri slov. Čemice, srbochorv. Čeminac a i. Odtiaľ na východ je Moča (Mocsa) – pozri ruská Moča, i dnešný Vas sa pôvodne volal Tõňa (1415 Tonya). Dnešné mesto Tata, ako sme spomenuli, je pôvodne slovenské (1472 Thoth Thatha, 1489 Thata Thotwaros), v susedstve je osada a vrch Grabič (Grebics) – pozri slov. Hrabíč, poľ. Grabicz a i. Dnešný Naszály sa pôvodne volal Ladoměr, ďalej je Tvrdoš (Tardos) a v jeho okolí chotátne názvy Dedinské lúky, Testinské lúky, Malá Grba, kopec Dubov (Dobó hegy) a pod.

V **Ostrihomskej stolici** sú tu predovšetkým dva potoky so slovenskými menami: Toplica (Tapolca) a Topoľka (Topolka). Doklady sú z XIII. storočia, čo ukazuje, že Slováci tu vtedy ešte žili a dodnes je ich tu značné množstvo. Na západe stolice sú osady Vyšný a Nižný Vadič (Vadacs), pri nich je vrch Griča (Gerecse) – pozri slov. Hričov, srbochorv. Griče a i., ďalej vrchy Pěsnice (Nagy- a Kis- Pisznicze), pusta Moravec (Marót), a vrch Brežek (Berzsek) a pod. Na hradskej smerom na Pešť leží Bojná (Bajna), Pel (Epöl) a chotárne názvy Malá Skalka, Babál, Dvorník (1138 Vduornic) a vrchy Rác berek a Rác hegy, ktoré svedčia o prítomnosti Srbov v tejto oblasti. Z Bojneje ide cesta na Bojovci (Bajóth) a na Moravci (Maróth), ďalej na Šáp s chotárnymi názvami Syslová dolina (Sziszlova dolna), Pusté vinohrady, Prostredný majer, Stará hora a i.

Na ceste do Ostrihomu je Krivá (Kirva), za ňou sú chotárne názvy Krivá zem a Ostrá zem, Konský vrch, Stará hora, Mladá hora, Opálený

vrch, Prostranná hora, Hruščava a dolina Slaniská. Z Dágu vedie cesta do obce Člnok (Csolnok), nad obcou je Kráľova hora a Hruška vrch a za nimi obec Drug (Dorog) i vrch Drug (Doroghegy). Pri Ostrihome bola osada Kováči (Kovácsi), vinica Prečany (Perechen) a dnešný Vaskapu sa uvádza ako Bala - vid' srbochorv. Bala. Dnešný Szent-Lélek sa uvádza v dokumentoch ako Huta, alebo ako Bitovec (Bitolcz). V okolí sú chotárne názvy Starý vinohrad, Hrubá skala, Vršek, Holí vrch, Hrebeň, Dlhé pole a chotárny názov Barina.

V **Pilišskej stolici** bolo a je hodne Slovákov. Sama stolica má názov podľa hôr Pleš (Pilis) a je tu množstvo lokalít so slovenskými názvami – Vyšehrad (Visegrád), Bojin (Bayon), Bogdan (Bogdány), Tach (Tahi-Tóthfalu), Pomazy (Pomáz) a pod. Tento kút stolice bol osídlený Srbmi a preto je niekedy ťažké rozhodnúť, čo je srbské a čo je slovenské. Pod názvom Pilisszentkereszt je slovenský názov Hlinky a ďalej na západ je Drenovi vršek, Hrabina a Kopanica, na severovýchod sú Torina, Kolarovica, Išpanov vrch, Holý vršek, Leskova studjenica, Červená barina, Stará ljepa, Živáň, potok Chilová, prameň a potok Tri stoky, vrch Sopliak (Szoplak), Kovačina, Bužak, Drenek, Podvrch a Zbehy (Izbég). Dnešná Csobánka sa volala Boroň – názov Čobánka nie je však maďarský, ale turecký! V západnej oblasti je vrch Gričen (Garancs) – ako Haranč, vrch nad Nitrou, pri Pilisszentiváne sú slovenské názvy hôr Lipina a Slanická. Obyvateľstvo obce Čaba (vid' české Čába, srbochorv. Čabe, Čabič) je tiež slovenské. Nad obcou je vrch Grabina a Turkov (Turkó), pri Čabe je Těňa (Tinnye) a Prebor (Perbál) i Žombek (Zsámbebék). Na starobudínskej planine ležal Posadik (Paszandok). Sám názov Budín (Buda) pochodí zo slovanského osobného mena – v Čechách je niekoľko miestnych názvov z tohto staroslovanského osobného mena a v poľštine je toto meno známe ako miestny názov veľmi starého sídliska.

Novohradská stolica je ešte dnes vo veľkej časti osídlená Slovákami. O tomto osídlení ešte pred príchodom Maďarov sú svedectvá hlavne v miestnych názvoch s nosovkou. Patrí sem napríklad názov Szanda - je to meno obce, vrchu a potoka zo slovanského osobného mena Sonda. Na pravom brehu Ipľa je lokalita Zombor. Ešte na konci XV. stor. sa zaznačuje ako Zubor – názvy „zombr“ ukazujú aj bez zachovanej

nosovky na veľmi starobylé slovenské osídlenie, lebo zubor dávno vyhynul. Na juh za Iplom je obec Kolenda (Kaloda), ďalej Chľaba (Galamba), pri Marcale vrch Gond, pole Gud, – teda tvary s nosovkou i bez nej. To ukazuje, že tu Slováci bývali pred Maďarmi a aj po ich príchode. Čisto slovenský je aj názov mesta Novgrad (Nógrád), Čongrad (Csongrád), potoka Dobrý dol (Dobordal) i vrchu Belgrad v Novohradskej stolici. U západných Slovanov sú názvy tohto typu v mennej forme, napríklad český Suchdol, slovenský hrad Starhrad pri Žiline i Stargrad u polabských Slovanov a pod. Novohrad je osídlený od pôvodu Slovákmí. Názvy so zachovanou nosovkou v maďarskom tvare ukazujú, že tu sídlili Slováci dávno pred príchodom Maďarov. Dôležitý je záznam mena Piešťany (Pöstény) so zmenou šč na št', ktorá je typicky stredoslovenská, čo znamená, že tu žili pôvodne Slováci. Novohrad dodnes patrí k stredoslovenskej nárečovej oblasti. Zaujímavý je aj názov vrchu Grab a slovenskej obce Hrabovo (Garáb) – vidíme tu, ako sa staršia forma zachováva v úradnom označení obce. Pri Ipli máme aj názvy s -g a aj s -h: Drahi, Hrudík (Hugyag), Grdoň (Gárdony), Golan (Gelen), Hola, Gojce (Géc), Gorec (Göröc) a pod. Slovenské osídlenie sa tiahne zo severnej časti stredného Slovenska na juh za Ipeľ do Novohradu a otiaľto zasahuje do Peštianskej stolice.

Peštianska stolica mala a čiastočne dodnes má slovenské obyvateľstvo. Slovenské sídla sú od Budapešti na východ v dlhom páse a od Gödöllő hodne dolu na juh. Toto slovenské osídlenie súvisí v starších časoch so slovenským kompaktným územím, tiahnucim sa z Novohradu na juh. V Peštianskej stolici sú tiež početné doklady o slovanskom osídlení pred príchodom Maďarov. Napríklad obce Žumbek (Zsám-bok), Gonba (Gomba) a Gonbaľak (Gombolyag), pri Halásze rybník Stonpa (Osztopa), osada Dubovka a Súd (Szod) a pod. O starobylosti tunajšieho slovenského osídlenia svedčia aj názvy s -g, napr. Svingata (Cinkota), Dobrogost (Dobrogec) a i. Názov Pešť by mohol poukazovať, že tu žili Bulhari. Podrobným preskúmaním miestnych názvov sa však preukázalo, že tu nebolo nijakého bulharského elementu. Boli tu iba Slováci, ku ktorým pribudli neskôr Maďari. Západných Slovanov prezrádza aj meno Vacov (maď. Vác, nem. Waitzen), pochádzajúce od mena Václav. Slováci v Peštianskej stolici sa zachovali dodnes, pôvod-

ne ich tu však bolo oveľa viac. Na slovenskom území aj chotárne názvy bývajú slovenské, ako napríklad pri Ači vrch Hribík, pri Püspök-Hatvane vrch Hlava, Prielohy (Prelohi) a mnoho iných. Je to už územie, ktoré tesne prilieha na staré slovenské osídlenie v Novohrade.

Belehradská stolica (Fejér megye) bola tiež osídlená Slovákmi dávno pred príchodom Maďarov. Aj samotné hlavné mesto stolice a kedysi aj štátu – Stoličný Belehrad – sa r. 1147 a 1192 zaznačuje ako Belegrad. Maďarský Fejérvár (Székes-Fehérvár) i nemecký Weissenburg sú len prekladmi pôvodného slovenského názvu, ktorý je u Slovanov veľmi častý. Z veľkého množstva pôvodných slovenských, resp. slovenských názvov v tejto stolici uvádzame príkladom: Kračín (Kis- a Nagy-Karácsony), štyri samoty Brač (Barács), tri názvy Vojenim (Venyim), vrch Mrakov (Markav), obec Ivanča (Ivánca), Bračka (Barácska) i Brač (Baracs), Tót tanya a Poznan (Pázmánd) – tu dodnes bývajú Slováci, ďalej dediny Budiměr (Bódmér) a Bôrik (Barok), vrch Malý (Máli), dva razy obce Šcut (Csút) a samota i vrch Salanka, obce Tovarníky (Tárnok), Tvrdoš (Tárdos) – tento kraj je aj dnes slovenský. Na severozápade je potok Cibulka (Czibulka vize), obec Trnava (Torna) a slovenské osídlenie dnešného Csákváru dokladajú aj chotárne názvy Malé (Maléhegy) a vrch Kotlov (Kotló). Ďalej na východ sú to Tovarníky (Kis- a Nagy-Tárnok), Čergov (Csurgó), Mečári (Mecsér), Jaseň (Eszény), Bojanka (Bálinka), dva vrchy Bôrik (Burok a Barok), obec Iska (pôvodne len Iszka, dnes Iszka-Szent-György), atď., atď.

Tolnianska stolica sa vyznačuje tým, že v nej veľa malých sídlisk zaniklo a s nimi zanikli aj ich pôvodné slovenské názvy. Zo zachovaných sú to napríklad: Troščany (Torostyán) pri Szászváre, Maníky (Kis- a Nagy-Mányok), Tót-Izmény, osada Gospic (Gaszpic), Vlčen (Ocsény) a Brežany (Borzsony), Čičov (Csicsó) – čo je častý názov u Slovanov, Grbov (Gorbo-Belecske), Brod (Bord), Četin (Csetény), Kalužňov (Káláznó), Borin (Diós-Berény) a pod ním les Rakytie (Rekettye), obec i potok Mysla (Miszla) a samota Ľudmila (Ludmilla), obec Drug (Nagy-Dorog), samota Novák a pri nej les Okolič (Akalacs), samota a vŕšok Konáč (Kanács), na juhu je Dombov (Ó- a Új-Dombóvár), samota a vrch Neostaň (Nosztány), osada i vrch Bok (Bak) – názov častý u Slovanov, pri Koppányi

je Tót-Kér, pri Bedegu vršok Ščitov (Csitó), obce Sokol (Nagy Szokoly) i Tót-Keszi, atď., atď.

Baranská stolica bola na severe osídlená Slovákmi, v južnej väčšej časti bývali južní Slovania – Chorváti, resp. Srbi. Pôvodnými slovenskými obcami sú napríklad na severozápade Chreňak (Hernyék), Sadza (Szagy), Bukovica (Bakóca), Bystrica (Bisztrice), Satina (Szatina), Jagodnik (Jagónak), Sečkov (Kapos-Szeeskó), Budila (Bodolya), Siros-lav (Oroszló), Bratr (Barátúr), Sokol (Szakál), Plěška (Pölöske), Nebojsa (Nabojszafalva), Častá (Császta), Moravica (Marócz), Nováky, Radča, atď. V oblasti rieky Drávy je to napríklad potok Suchá (Cuha) a Toplica (Tapolca) a viacero vodných tokov. Hoci aj v tejto stolici veľa pôvodných slovenských obcí zaniklo, tých zachovalých je ešte také množstvo, že ich z priestorových dôvodov tu nemožno vymenovať.

Župa Bács-Kiskun predstavuje najväčšiu časť pravého Potisia, kraja medzi Tisou a Dunajom, čiže takzvanú Veľkú nížinu (maď. Nagy-Alföld, nem. Grosse Tiefebene). Najväčšiu pozornosť z hľadiska pôvodného osídlenia a toponymických názvov tejto oblasti venoval István Kniezsa (AECO IV). Uvádza, že Zátisie a južné úbočia Čerhátu, Matry a Bukového lesa patria medzi najstaršie oblasti v Karpatskej kotline, osídlené Maďarmi. Maďari obsadili aj piesočnaté oblasti medzi Tisou a Dunajom v juhovýchodnej časti Báčsko-bodrockej stolice za dnešným Francovým kanálom – tu sa Maďari usadili na značnú slovenskú vrstvu a založili si svoje osady. Kniezsa uvádza aj množstvo pôvodných slovenských názvov lokalít, podrobným výskumom sa však ukázalo, že údaje o slovenskom osídlení nie sú presné a že tu bolo oveľa hustejšie slovenské osídlenie. Tu všade, aj v tom „čisto maďarskom“ území, je celá záplava starých slovenských miestnych názvov, mien potokov a chotárnych názvov. Väčšina názvov aj v Potisi je slovenského pôvodu. Maďari, roztrúsení po väčších i menších kolóniách pomedzi Slovákmi, absorbovali mnoho z pôvodného obyvateľstva, na prvotný národ týchto krajov ostali však doteraz veľmi početné pamätníky a miestami sa slovenský živel zachoval až dodnes. O procese asimilácie tohto pôvodného slovenského obyvateľstva názorne vypovedá kniha Jána Svetoňa *Slováci v Maďarsku. Príspevky k otázke štatistickej maďarizácie*, Bratislava 1942.

(pokračovanie)

Pramene a literatúra

Kniha profesora Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku v oddieli Pramene a literatúra obsahuje 112 titulov odbornej literatúry, ktoré použil pri tvorbe tohto svojho rozsiahleho diela a okrem toho ďalšie desiatky titulov odbornej literatúry, na ktoré sa autor odvoláva priamo v texte jednotlivých kapitol.

Z priestorových dôvodov môžeme uviesť iba desať tých najdôležitejších titulov, ktoré autor použil ako fundamentálne pri svojej práci a priamo v texte jednotlivých kapitol nášho excerptu uvádzame tiež iba tie tituly odbornej literatúry, na ktoré autor vo svojom diele osobitne upozorňuje.

1. **Moór Elemér**, Westungarn im Mittelalter im Spiegel der Ortsnamen, Szeged 1936
2. **Ortvay Tivadar**, Magyarország régi vízrajza I – II, Budapest 1882
3. **Csánki Dezső**, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I – III, Budapest 1890
4. **Melich János**, A honfoglalás kori Magyarország, Budapest 1925 – 1929
5. **Anonymi Belae Regis Notarii Historia Hungarica**
6. **Kos Milko**, Conversio Bagoarium et Carantanorum, Ljubljana 1936
7. **Fejér Georgius**, Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I – XI, Budapest 1829–1844
8. **Bel Mathias**, Notitia Hungariae novae historico-geografica ..., Vienna 1742
9. **Lipszky Joannes**, Repertorium locorum Hungariae ..., Budae 1808
10. **Knieszsa István**, Magyarország népei a XI. században, Budapest 1938

Slovo ako hodnota alebo hodnoty pravé a falošné

1. časť

doc. Dr. Jozef Mravík, CSc.

Na úvod tejto štúdie pokladám za nevyhnutné uviesť niekoľko poznámok k všeobecnej teórii hodnôt. A to preto, lebo pre človeka je niečo hodnotou podľa toho, aký dosah má alebo môže mať pre neho. Hodnota je daná vo vzťahu. Niečo môže byť hodnotou vo vzťahu k človeku aj vtedy, keď si to človek neuvedomuje. Napríklad určité mravné normy, ideológia a pod. Hodnoty sú pre človeka dané nielen v realizovanej podobe, ale aj v potenciálnom dosahu pre jeho rozvoj. Človek je schopný hodnoty nielen racionálne pochopiť ako vlastný záujem, ale ich aj zažiť, rozvíjať a integrovať sa s nimi. V tejto integrácii dochádza vlastne k totalizácii človeka. Prečo? Pretože zmyslom a podstatou bytia človeka a jeho úsilia, počnúc politickými a sociálnymi ideálmi a končiac vedou a umením, je rozvoj jeho osobnosti, jeho sebarealizácia. Človek nechce svoj život iba odžiť hocako, ale čo najzmysluplnejšie a dôstojne.

V dejinách filozofie sa filozofii hodnôt venovali najmä novokantovci, ale bez dostatočnej spätosti so skutočnosťou. Po kantovskom dualistickom rozlíšení bytia a vedomia, v ktorom nebol prekonaný vzťah vedomia a skutočnosti, dospel k filozofii hodnôt až **Henrich Rickert**, ktorý svet hodnôt dualistický osamostatnil. Podľa neho vlastná hodnota je to, „čo má byť“. Je to dualistická teória hodnoty a skutočnosti, ktorá predpokladá prvotnosť hodnôt, nie odvodených, ale prvotne daných vedomím.

Spomedzi teoretických pokusov riešiť problém hodnoty nás môže uspokojiť len dialektické poňatie, ktoré chápe otázku hodnoty na zákla-

de dialektiky vedomia a skutočnosti. Hodnota nemôže byť len vecou vedomia. Viaže sa na vlastnosti skutočnosti. Vedomie hodnoty je aj vecou skutočnosti, čo má svoj dosah aj pre prax hodnotenia.

Napríklad ukazovateľom umeleckej hodnoty nemôže byť len vedomie hodnotnosti, hoci sa hodnotenie odohráva vo vedomí. Umelecká hodnota má svoj objektívny základ v skutočnosti, v artefakte – i keď sa realizuje vo vedomí človeka. Ani zo strany tvorby nestačí ostať len v oblasti zámeru, úmyslu a smerovania. Až realizácia, čin, skutok sa môžu pokladať za skutočnú hodnotu. Ak hodnotu nechceme pokladať len za ilúziu, musíme hľadať jej základ v samej skutočnosti, predmete, v artefakte, hoci ani pri týchto objektívnych základoch hodnôt nie je ľahostajné, do akých historických kontextov sa dostanú, kedy sa budú chápať v takom alebo onakom hodnotovom zmysle a či sa vôbec budú pociťovať ako hodnota.

V živote hľadá človek krásu svojho rozvinutia, bojuje o ňu, ale ju i nachádza v rozličných oblastiach svojej aktivity. Zatiaľ čo hodnotou je pre človeka všetko, čo objektívne predstavuje záujem jeho rozvoja, krásou je preňho zážitok zo stotožnenia sa s týmito hodnotami a obohatenia sa nimi. Preto registrujeme toľko druhov krás koľko je možností rozvoja človeka. Zážitok krásy je zážitkom pozitívnej dynamiky života, dynamiky všestranného rozvoja ľudskej bytosti. Ani v jarnej prírode nevidí človek len objektívny kolobeh a rytmus prírodných procesov, ale aj krásu obraznosti dynamiky a realizácie vlastného života. Krásu nachádza človek vo všetkých sférach sebauvedomenia, sebarozvíjania a sebauskutočňovania. Preto aj ideálom estetickéj výchovy je priviesť človeka k objaveniu a uvedomeniu si krásy života.

Dešifrovanie pojmov politického a a mediálneho slovníka

V súčasnosti, v celkom zmenenej civilizačnej a geopolitickej situácii, došlo k nevídanému posunu v hierarchii základných hodnôt vo svete. Áno, skutočne veľa sa zmenilo aj na Slovensku, nie však vždy k lepšiemu, ľudia však zostali v podstate rovnakí, lenže teraz lepšie vieme *kto je kto*. Kto je charakterný, bol charakterný vždy; kto si myslí, že teraz prišla jeho chvíľa, myslel vždy iba na seba. Kto sa točí s vetrom,

točil sa s vetrom aj prv. Nikto sa nestáva prebehlikom, kto ním nebol vždy. Vari najsmutnejšie na veci je to, že slová prestali byť kryté pozitívnymi činmi a morálnou zodpovednosťou. Slovo je priveľa, pravdy príliš málo. Slová môžu byť veľmi klamlivé – často znamenajú pravý opak toho, čo si človek o nich myslí. Je načase pravdivo pomenúvať veci práve preto, že mnohí ľudia už prestali veriť v silu slova.

Čo sa to stalo s naším vedomím a zmyslom pre pravdu a morálku? Čo tieto slová znamenajú? Označujú dnes tak zriedkavo používaný pojem *svedomie*? Svedomie, ktoré znamená nielen zodpovednosť za naše vlastné činy, ale aj podiel zodpovednosti na konaní iných? Pozrime sa na Guantanámo. Stovky ľudí zadržovaných niekoľko rokov bez obvinenia, bez právnych zástupcov alebo patričného súdneho procesu, zadržaných vlastne na neobmedzenú dobu. Tento nezákonný prvok tu funguje naďalej ako výsmech Ženevských konvencií. To, čo sa nazýva „medzinárodné spoločenstvo“, nielen že ho toleruje, ale sotva o ňom uvažuje. Tento kriminálny čin pácha krajina, ktorá sa vyhlasuje za „*vodcu slobodného sveta*“.

V podmienkach súčasného sveta treba dekodovať slová, pojmy a frázy aktuálneho politického a mediálneho jazyka. Vladimír Majakovský povedal, že keď vravíme Lenin, rozumieme strana. Slovenský básnik Miroslav Válek v sedemdesiatych rokoch minulého storočia túto myšlienku parafrázoval tak, že tí, čo vravia strana, a myslia ja, nech idú do hája. Tento postreh sa dozaista vzťahuje aj na tých, ktorí v dekoratívnom obale demokratických hodnôt a proklamácií vnucujú celému svetu svoje utilitárne obchodné zámery i vojenskú expanziu.

Mali by sme vedieť, že pojem *demokracie* už niekoľko desaťročí nahrádza sociálne menej sympatický výraz *kapitalizmus*. Ak sa používa slovo *globalizácia* (= obchod, peniaze a moc korporácií), mali by sme tušiť, že ide o rozpínanosť vlády silného kapitálu. *Civilizačne vyspelejší* znamená kapitálovo silnejší. Keď je reč o efektívite vstupu *zahraníčného kapitálu*, v praxi ide o nútený predaj strategických podnikov pod ich reálnu cenu a za mimoriadne protekčných daňových a ďalších podmienok. *Nezávislé médiá* sú tie, ktoré pôsobia vo vlastníctve súkromného kapitálu. *Reštrukturalizácia* predstavuje tlak na opustenie

majetkových pozícií domácich vlastníkov v podnikoch. **Transformácia** znamená likvidáciu určitých výrobných odvetví, ktoré nemiestne konkurujú zahraničným partnerom na domácich i medzinárodných trhoch. (1) Oficiálne deklarovaná politika USA pod pojmom **všeobecná dominancia** znamená kontrolu zeme, mora, vzdušného a kozmického priestoru a všetkých zdrojov, ktoré k tomu patria.

Ak sa našim ľuďom ako ideál predkladá „**otvorená spoločnosť**“, bolo by treba upresniť, prečo a pre koho má byť otvorená?

Pre ničím nehatený vpád cudzích vojsk a legalizovanie rovnako vojenskej ako aj administratívno-politickej, ekonomickej moci globalizátorov?

Na upevnenie kultu sily, na budovanie amerických vojenských radarových a raketových základní?

Na rozširovanie satanizmu, na nekonečnú demoralizáciu, teda na zničenie národnej a štátnej suverenity, tisícročných tradícií a sformovaného duchovného genotypu?

Konkrétne, ak máme brať vážne direktívu na **práva národnostných menšín** absolutizovanú napríklad vo vzťahu k štátom strednej a východnej Európy, zdá sa nevyriešená otázka **práv väčšiny**. Síce sa deklaruje **priorita práv človeka, sloboda osobnosti**, ale nikto už nedokáže zrozumiteľne vysvetliť ako možno tieto práva spojiť s právami národov a národností, teda s procesmi národnoštátnej suverenity v rámci existujúcich spoločenstiev, rovnako ako aj s privlastnením základných práv (majetkových i občianskych zároveň) novopečenými oligarchami. Tí, čo propagujú **vyspelú kultúru a civilizáciu**, úplne ignorujú obavy z toho, že sa ocitáme v hroznej závislosti od globalizačnej, teda americkej pseudokultúry.

Tradičné literárno-historické kategórie, napríklad slovanské literatúry, sa nahrádzajú pojmom **svetová literatúra**, pojem slovanské literatúry sa vyprázdňuje, pretože niet už ani tých stimulov, ktoré tento pojem naplňali konkrétnymi edičnými výstupmi. Navyše v každej postsocialistickej krajine menia sa aj pravidlá, podriaďujú sa trhu, ekonomike. Už vymizol aj slovanský kontext, hovorí sa, najmä v

publicistike o *európskom kontexte*, čo je pojem pomerne vágny a nepresný. Ignoruje sa pojem *slovanskosť* a do popredia sa dostáva pojem *európskosť*, ignoruje sa aj termín *slovanská jednota* a pod.

Atmosféru všeobecného klamaní slovami vhodne spestrujú a dopĺňajú najrozmanitejšie rétorické figle. Zoberme napríklad samotný pojem *filozofia*. V skutočnosti sa láska k múdrosti dávno nechala vystrčiť ako Popoluška za dvere pôvodného obsahu macochou špekuláciou. A pritom by nás filozofia mala učiť konať, meniť svet k lepšiemu, nie iba hovoriť. Veď filozofia je cestou, nie tribúnou, lenže aj jej cieľ – múdrosť – si mnohí pletú s mudrovaním.

Dnes vo svete zavládla „etika rozpočtu, keď sa človek usiluje čo najviac získať a spotrebovať“. Ujalo sa módné heslo konzumizmu „*kupujem, teda som*“. Na obrazovkách televízie a internetu síce ešte vidieť hladujúce deti a protestujúce davy, ale to sa vraj čoskoro zmení. Ronald Reagan našiel liek. Stačí, ak sa bohatí stanú ešte bohatšími, potom vyberú z biedy aj chudobní. Svetové monopoly budú vyrábať tak lacno, že ich výrobky si bude môcť kúpiť každý, všetci budú sedieť na kôpke vlastného majetku, do budúcnosti budú plávať na loďke plnej vlastných vecí. Pohyb vpred vraj zaručia peniaze, motor dejín.(2).

Zdá sa to neuveriteľné, že podstatne konkrétnejšiu orientáciu pri skúmaní príčinnej súvislosti medzi bohatstvom a chudobou, ako na to upozorňuje **Július Krempaský** (Veda verzus viera, Bratislava 2006) nám môže poskytnúť veda, od ktorej by sme to najmenej očakávali, a to *fyzika*. Fyzika totiž najlepšie vie, ako to funguje v neživom svete a čo sa vlastne zmenilo s príchodom homo sapiens.

Z fyziky je známy poznatok, keď sa stretnú dva fyzikálne objekty (napríklad dve biliardové gule), energetickejší z nich pri interakcii vždy časť svojej energie stratí, a ten, ktorý jej mal menej ju naopak získa. Nikdy to neprebehne naopak, o čom sa možno presvedčiť experimentovaním alebo teoretickým výpočtom. Zákon zachovania energie by nebránil situácii, v ktorej by častice, čo majú veľa energie zobrali pri interakcii iným časticiam aj to málo, čo vlastnili. Takáto situácia však nikdy nenastane. Literárne to možno komentovať aj tak, že príroda z dvoch možných alternatív vyberá vždy tú „*ľudskejšiu*“, čiže jedno-

značne vždy preferuje „*bratské delenie*“, respektíve až úplnú výmenu „*imania*“. Procesy v neživom svete sa teda odohrávajú – v prenesenom zmysle slova – v súlade so zákonom lásky. Prejavuje sa to tak, že objekty reálneho sveta ako keby pri vzájomnej interakcii dopriali vždy viac tomu druhému ako sebe.

Človek dostal dar myslenia a slobodného rozhodovania. Keď vstúpil do interakcie s iným človekom, mohol sa rozhodnúť pre "bratské" delenie, alebo pre delenie determinované egoizmom, čiže uprednostňovaním seba. Rozhodol sa však pre druhý variant. Urobil to na začiatku, robil to neskôr a robí to v súčasnosti. Dokonca aj ako poučený kresťan. V praxi to vyzerá tak, že keď sa *stretne bohatý podnikateľ s chudobným spotrebiteľom, po „interakcii“ je bohatý ešte bohatší a chudobný ešte chudobnejší.*

Čo človeku poskytla táto egoistická voľba? Možnosť stať sa bohatým, mocným a vládnucim. Egoistické zmýšľanie ľudí pri vzájomných „interakciách“ bolo a je prapríčinou všetkých konfliktov, vojen, nenávisťi, zloby a utrpenia. Keby človek vo vzájomných vzťahoch konal ako neživá príroda, neboli by vojny, spory, nedostatok všetkého potrebného a ľudstvo by mohlo skutočne žiť v „raji“. Tento raj človek stratil preto, lebo zneužil dar – myslenie a slobodnú vôľu – na zisťné ciele. Tragika tohto „hriechu“ sa najpresvedčivejšie demonštruje aj na inom. Všimnime si, koho po „interakciách“ glorifikujeme. Toho, kto sa vzdal čohosi v prospech druhého, alebo toho kto dokázal získať prospech pre seba, či svojich najbližších? Glorifikuje sa vždy „vítaz“. Oslavovaný je ten politik, ktorý dokáže vybojovať pre „svoj národ“ viac privilégií na úkor druhých. Ospevovaný je ten vojvodca, ktorý dokáže zlikvidovať čo najviac „nepriateľov“. (3)

Pomaly si zvykáme na pohľady do ulíc, kde sa stretávajú rozzúrení mladí ľudia s ozbrojenými policajtmi. Tých prvých predstavujú média ako vandalov. Tých druhých ako ochrancov poriadku. Prečo sa dnes rozzúrení mladí ľudia vydávajú do ulíc, prečo sa už pri každom stretnutí vládcov sveta rozpúta pouličná vojna? Preto, lebo jedni sú dobrí a tí druhí zlí?

Pred niekoľkými rokmi v úvodnom prejave na svetovom ekonomickom fóre v Davose upozornil mexický prezident Vincente Fox, že podľa odhadov žije 1,2 miliardy ľudí na svete z menej než jedného dolára na deň. A priepasť medzi bohatými a chudobnými sa neustále zvyšuje. Tam treba hľadať dôvod prečo sa strhávajú kruté boje muža proti mužovi na uliciach veľkomiest. Akokoľvek by sa nám ten boj nepáčil a akokoľvek by nám bolo ľúto bojujúcich na oboch stranách barikády, nič to nezmení na fakte, že kým sa nezmení trend vývoja sveta, nezmení sa pravdepodobne ani jeho sprievodný jav. **Chudoba a strach z nej je príčina, to ostatné je iba zlý dôsledok.**(4)

(pokračovanie)

Literatúra:

1. **Janík, P.:** Totálna globalizácia, globálna totalita. In: Vichor globalizácie, Jamex, Bratislava 2002, s. 45.
2. **Švenková, V.:** Rýchlokurz sebaobrany. Milénium Plus, Bratislava 2001, s. 15.
3. **Krempaský, J.:** Veda verzus viera. VEDA, vyd. SAV, Bratislava 2006, s. 111-112.
4. **Rothmayerová, G.:** Naše reality šou. Lorca. Bratislava 2006, s. 37.

Pomníky sa pohli

Mgr.art. Pavol Janík, PhD

Desaťročiam, ktoré nasledovali po ozbrojenom vystúpení v rámci Slovenského národného povstania, tiež nechýbali dramatické zvraty – a to aj vo vzťahu k hodnoteniu tejto významnej udalosti našich moderných dejín. Ak sa pred prelomovým rokom 1989 už ustálil spoločenský postoj k SNP a vyzeralo to tak, že už k nemu vlastne niet čo dodať, že už o ňom vieme naozaj všetko, pod závanom slobody sa i veci zdanlivo skamenené, raz a navždy vytesané do pomníkov a naveky odliate do bronzu znova dali do pohybu.

Zoči-voči úsiliu postľudáckych kruhov urobiť z 29. augusta 1944 najčernejší deň slovenskej histórie, ale aj zoči-voči pretrvávajúcim tendenciám zľahčovať konkrétne zločiny, ktoré sú vraj nevyhnutným

sprievodným javom všetkých ozbrojených konfliktov, i zoči-voči prehliadaniu reálnych geopolitických súvislostí a dlhodobých geostrategických dôsledkov SNP, treba k jednému z kľúčových a osudových momentov našej nedávnej minulosti zaujať zreteľné, zrozumiteľné a nanajvýš racionálne stanovisko.

Treba jednoznačne konštatovať, že Slovenské národné povstanie predstavuje náš vlastný autentický a rozsahom naozaj neprehliadnuteľný príspevok k celoeurópskemu protifašistickému odporu.

Určité mocenské kruhy sa už pokúšali vygumovať Slovenské národné povstanie z histórie – zdanlivo paradoxne, ale v skutočnosti úplne logicky spolu s tzv. slovenským buržoáznym nacionalizmom a jeho predstaviteľmi, ktorých osudy sa organicky spájali práve s Povstaním. To sa písali 50. roky a vo vlne represálií, ktoré rozpútal a ktorým neskôr i sám tragicky podľahol generálny tajomník KSČ Rudolf Slánsky (otec niekdajšieho veľvyslanca Českej republiky v Slovenskej republike) boli brutálnemu mučeniu na úrovni metód hitlerovskej nemeckej štátnej tajnej polície vystavení poprední slovenskí ľavicoví intelektuáli - napríklad fenomenálny básnik Ladislav Novomeský a významný politik Dr. Gustáv Husák. Práve on ako bývalý stalinský väzeň a neskorší hlavný normalizátor sa na základe vlastných bolestných skúseností najväčšmi pričínal, že dôsledky sovietskej okupácie v auguste 1968 nemali podstatne monštruóznejší charakter.

S nárastom politického sebavedomia, ktoré v plne demokratických podmienkach prirodzene vyústilo do slovenskej nezávislosti, začiatkom 90. rokov začalo určitým kruhom Slovenské národné povstanie pre zmenu vyhovovať ako symbol odporu proti slovenskej štátnosti. Treba otvorene pripomenúť, že hra s touto kartou sa ešte neskončila – nielen v niektorých zahraničných mocenských laboratóriách, ale ani v centrálach niektorých politických strán a koalícií na Slovensku.

Zodpovední predstavitelia nášho verejného života bez ohľadu na to, či patria k opozícii alebo vládnej garnitúre – ak sa pokladajú za autentickú reprezentáciu suverénnej krajiny – by mali dôrazne poukázať na skutočnosť, že odmietavý postoj k slovenskej štátnosti bol a je zásadným politickým omylom.

Principiálne nezmierenie sa s pronacistickým politickým režimom a hrubým porušovaním ľudských práv nemožno stotožňovať so zavrnutím idey národnej svojbytnosti. Treba tiež jednoznačne konštatovať fakt, že súčasná demokratická Slovenská republika sa nehlási ku kontinuite so Slovenskou republikou z vojnového obdobia, má iné hranice a hlási sa k demokratickej tradícii československého štátu, ktorého sukcesiou sa vytvorila. Pripomeňme i okolnosť, že o obnove Československa po II. svetovej vojne, ako aj o začlenení obnoveného Československa do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu sa reálne rozhodlo už pred vypuknutím Slovenského národného povstania v rámci povojnového usporiadania Európy na báze dohody víťazných mocností. Súčasťou tohto procesu bolo uznanie Benešovej exilovej čs. vlády v Londýne a historická zmluva medzi E. Benešom a J. V. Stalinom z roku 1943.

Slovensko ako zvrchovaný a demokratický štát musí mať prirodzenú ambíciu byť nielen objektom, ale predovšetkým subjektom vlastného dejinného pohybu. Na to by mali myslieť súčasní slovenskí politici nielen pri oslavách jednotlivých výročí Slovenského národného povstania, ktorému nepochybne prináleží pevné a čestné miesto v novodobej histórii našej vlasti, pretože dáva jej štátnopolitickým východiskám nezmazateľný punc spontánneho odmietania všetkých foriem totalitarizmu.

(Autor je tajomník Spolku slovenských spisovateľov)

Etika, transformačný proces a obnovená Lisabonská stratégia

Prof. RNDr. Koloman Ivanička, DrSc.

Slovensko hľadá svoj optimálny model prosperity. Na tejto ceste musí komparatívnou analýzou predchádzajúcich období odhaliť problémy i úspechy a vyvodit' z nich závery pre budúcnosť. Obdobie povojnovej rekonštrukcie, socializácie, studenej vojny, transformácie, integrácie a globalizácie mali a majú svoje cieľové smerovania, štruktúru moci, právne systémy, bezpečnostné systémy a prirodzene i svoje

ekonomické, kultúrne, technologické, vedecko-výskumné a etické systémy.

V tomto príspevku sa zameriame na hodnotenie transformačného obdobia a jeho etického systému.

Etika preniká do každej ľudskej činnosti, vyhodnocuje výsledky spoločenských procesov. Vzťahuje sa i na asistenciu medzinárodných organizácií typu Svetovej banky, Medzinárodného menového fondu, Svetovej obchodnej organizácie, GATT, mimovládnych organizácií tretieho sektora. Verejnosť očakávala odpoveď, prečo výsledky ekonomiky v I. etape transformácie sú horšie ako výsledky predchádzajúcej éry československého plánovania. Podobné očakávania a odpovede sa vzťahovali aj na nadnárodné spoločnosti. Uspokojivá odpoveď neprišla dodnes.

Bruno S. Sergi (1) predstaviteľ svetovej univerzity, vyslovil pozoruhodný názor, že tieto organizácie postrádajú konsensus s občianskou komunitou, o tom, čo je to transformačný proces a aké etické kritériá sa musia použiť pri privatizácii. Etika ako systém hodnôt, noriem, pravidiel a prístupov odhaľovala dvojtvárnosť transformačného procesu. Vytýčované ciele nezodpovedali prísľubom a očakávaniám. J. Stiglitz (2) ako popredný expert pre medzinárodný transformačný proces pokladal viaceré medzinárodné organizácie a nadnárodné spoločnosti za spoluzodpovedné za v praxi neoverené koncepcie, pokles výroby, bankroty (nie prestavbu) podnikov, rast nezamestnanosti, pokles životnej úrovne a odliv kapitálu s transformujúcich krajín.

Experti týchto organizácií pôsobili v blízkosti politikov zodpovedajúcich za privatizačný proces. Nemalý počet s týchto politikov pokleslo na úroveň využívania svojho postavenia a prepadlo samoobohacovaniu.

Hodnotový systém hlásanej transformácie a hodnotový systém praktickej privatizácie ostro kontrastovali. Podľa názoru viacerých expertov, medzinárodné organizácie a domáce politicko-ekonomické inštitúcie zodpovedajúce za transformačný proces, nesplnili očakávaný program a mala by sa otvorene reinterpretovať ich úloha a funkcie z

hľadiska dopadu na občanov, stratu národného vlastníctva a funkcie v medzinárodnej ekonomickej kooperácii.

Jednoznačne sa ukázalo, že také rozsiahle ekonomické a politické presuny sa nedajú zvládnuť bez preferencie etických hodnôt, noriem, prístupov a pravidiel. Aj keď nemalá časť transformujúcich sa inštitúcií splnila etické kritériá, rozsiahla sféra bola obyvateľmi vnímaná ako neetická, a dokonca bola vnímaná ako sféra mimo prijatej legislatívy. Viaceré v praxi prevádzané prístupy nezodpovedali ani etickým ani právnym kritériám. Napr. ruskú transformáciu (Perestrojku) oficiálne osobnosti nazvali revolučnou prestavbou ruskej spoločnosti, ale národ ju eticky, sociálne a ekonomicky pokladal za nevydarený krok v porovnaní s očakávaným funkčným modelom prestavby a slangovo ju označoval výrazom „Katastrojka“ (katastrofická perestrojka). Vykradnuté Rusko ťažko nachádzalo zdroje a energiu na realizáciu funkčného modelu transformácie (3). Vytvárala sa etická púšť, ktorej prekročenie vyžadovalo veľkú energiu Ruska i Európy.

S. Rosefelde (4) poukazuje na realitu ekonomickej transformácie v ktorej privatizácia bez legislatívnej, inštitucionálnej a etickej ochrany ľahko skĺzava do polohy „piratizácie“ (5).

Na druhom svetovom ekonomickom kongrese „Podnikanie a etika“, ktorý sa konal v Sao Paulo v Brazílii r. 2000 sa venovala pozornosť takým témam ako sú „eticná dimenzia medzinárodného trhu“, „intelektuálne vlastníctvo a jeho ochrana“, „defraudácie a krádeže v podnikaní“, „korupcia v podnikaní“, „trvalá udržateľnosť ekonomická, sociálna, environmentálna“, „spoluzodpovednosť medzinárodných organizácií a inštitúcií za trvalú udržateľnosť svetového sociálne ekonomického systému“.

Osobitne sa zdôrazňovala skutočnosť, že podnikateľská etika 21. storočia má svoje osobitosti v porovnaní s podnikateľskou etikou 19. a 20. storočia, ktorá si vyžaduje nové prístupy k spiritualite, sociabilite, duchovnému vlastníctvu a k solidarite k chudobným obyvateľstvom planéty.

Fond národného majetku SR r. 2004 uviedol, že na Slovensku sa sprivatizoval majetok vo výške 291 miliárd Sk. Zmena vlastníctva sa

vzťahovala na 3560 podnikov. Pritom išlo tiež o strategické podniky a odvetvia ako elektrárnenstvo, plynárnenstvo, bankovníctvo, telekomunikácie, dopravná infraštruktúra. Mnoho kľúčových podnikov a odvetví sa dostalo do kolapsu a prešlo do rúk zahraničných vlastníkov. Takýto stav je mimo noriem rovnoprávnosti partnerov na medzinárodnom trhu. Na Slovensku sa odcudzovanie majetku vždy pokladalo za priestupok voči etike, prípadne i za „kriminalitu“, ktorá nemôže zostať mimo platného právneho systému.

Privatizační aktéri mali informácie a počítali s tým, že v období veľkých vlastníckych presunov transakcie „na hranici legitimity“, alebo „zastreté“ aktivity získajú legitimitu. O mystériách kapitálu a jeho fungovaní hodnoverne písal Herladno de Soto (6). V šokovej stratégii bolo potrebné vybudovať systém rýchleho prevodu majetku a rýchlej premeny majetku na finančný kapitál. K tomu mala napomáhať rýchla privatizácia bánk ich prevod do rúk zahraničných korporácií.

Zaujímavé obranné prístupy a úspechy udržania svojich práv, svojho majetku nám poskytuje komparatívna analýza s Írskom. V Írsku sa voči zahraničným investorom realizovala liberálna ale súčasne rovnoprávna stratégia. Írsko pripravilo pozoruhodný program pre vstup zahraničných nadnárodných firiem na vlastné územie.

„National Linkage Program“ odstraňoval bariéry a preklenoval odlišnosti medzi írskymi a zahraničnými firmami. Smeroval k zvýšeniu integračného potenciálu a k začleneniu nadnárodných korporácií do národnej, regionálnej a lokálnej írskej ekonomiky.

Program identifikoval domáce firmy vhodné pre medzinárodnú spoluprácu, výrobnú kooperáciu, potenciál subdodateľských vzťahov. Program vyzdvihoval úlohu sprostredkovateľských firiem.

Vzhl'adom na to, že tradície, legislatívne systémy, stratégie podnikania, finančné systémy írskych a zahraničných podnikateľov boli odlišné, dôležitú úlohu zohrával tzv. „Suplayer program“, ktorý pripravoval manažerov i celé tímy spolupracovníkov pre zahraničnú spoluprácu. Tento program vyštartoval v predstihu a odstraňoval nepripravenosť (konzultačné služby, pomoc v účtovníctve, pomoc pri

využívaní ľudských zdrojov, zvyšovanie kvality výroby, zakladanie a vývoj nových inštitúcií, porozumenie zahraničných zvyklostí podnikania.

O. Šmitas (7) uvádza, že v spolupráci s „Irish National Linkage Program“ vstúpilo na írsku pôdu a do írskych podnikov 250 zahraničných združení. Už v rokoch 1985 – 1987 predaj tovarov vyrobených v írskych firmách do nadnárodných obchodných reťazcov sa zvýšil štvornásobne. Íri predávali svoje produkty prostredníctvom globálnych inštitúcií a ich reťazcov, ale nepredávali si svoje podniky a neboli vystavení alienácii národného majetku. Domáce írske firmy sa v kooperácii s nadnárodnými firmami posilnili. Nastúpila transformácia programov pre potreby širšieho medzinárodného trhu. Došlo k prepájaniu reťazcov a kooperácie medzi domácimi firmami, zahraničnými firmami, štátom, regiónmi, verejným a súkromným sektorom. Podstatne sa znížili transakčné náklady. Veľké zahraničné klastre začali prilákať ďalších zahraničných partnerov a investorov na zásadách rovnosti a partnerstva. Dosiahol sa efekt internacionalizácie poznatkov.

Komparatívna analýza Írska a Slovenska odhaľuje, že na Slovensku v I. etape transformácie absentoval program i inštitucionálna organizácia rovnoprávnej spolupráce. Mamagment nebol predpripravený na udržanie postavenia domáceho podnikateľského sektora. Namiesto zastavenia napätia a izolácie z čias studenej vojny, v ekonomickej rovine pokračovalo doznievanie predchádzajúcej vývojovej etapy, hoci podmienky sa už podstatne zmenili.

Celý rad nových smerníc typu lisabonskej stratégie prichádzal oneskorene a transformačný proces nemohli ovplyvniť.

J. T. Kastantin uvádza virtuálny príklad modelu privatizačnej etiky v I. etape transformácie .

Drevospracujúci podnik (DP) vo vlastníctve štátu vstúpil do procesu privatizácie. Štát oznamuje zmeny vlastníctva predajom podniku súkromným investorom. Dvaja mamažeri x, y podniku disponujú potrebnou informáciou, prejavujú záujem zakúpiť 70 % podniku. O zbytok sa uchádzajú drobní investori z okolia závodu.

Manažéri x, y sa obracajú na banku „BB“, ktorá tiež patrí štátu, so žiadosťou o úver (pôžičku) na 70 % vlastníctva podniku. Banka poskytuje pôžičku a investori x, y získavajú podnik (za 50 miliónov Sk) zbytok majú zaplatiť menší investori.

Privatizácia je ukončená, ale hlavný investori x, y ešte nezaplatili banke úver. Zaplatili poplatok za prevod a zmenu vlastníctva Fondu národného majetku, ktorý riadi privatizáciu.

Prvý rok podnikové hospodárstvo bolo v deficite, druhý rok vykazovalo mierny zisk. Investori x, y oznámili predaj podniku a odišli do zahraničia. Skupina zahraničných investorov prejavila záujem o kúpu podniku za podmienok, že získa plný podiel x,y na majetku podniku v zmysle dohody zaplatila investorom x, y 100 miliónov Sk a získala drevársky podnik (DP).

Banka (BB), ktorá nedostala naspäť požičané peniaze vyhlásila nesolventnosť. Zahraniční investori sprivatizovali banku (BB) a stali sa jej vlastníkami.

Politická úloha odstrániť štátne vlastníctvo bola splnená. Investori x, y získali veľký majetok bez toho, aby sa pričínili o jeho tvorbu.

Zahraniční investori získali podnik (DP), banku (BB). Spoločnosť, ktorá vytvárala štátny majetok nezískala nič a stratila i národné vlastníctvo.

Politické dopady na tento model transformácie boli opäť realistické. Došlo k rapidnému prepadu volebných preferencií tých politických strán, ktoré zodpovedali za transformáciu a privatizáciu.

Bola to odpoveď na pokles ekonomiky, rast nezamestnanosti, pokles životnej úrovne a výpredaj (alianáciu) národného majetku.

Volebné preferencie získali politické strany, ktoré v praxi uplatňovali inštitucionálnu ekonomiku a odmietali heslá o nadradenosti introvertného trhu nad spoločenskými procesmi. Prevalu získala koncepcia „sociálne a ekonomickej orientovanie trhovej ekonomiky“.

Na politickej scéne sa objavila politická koalícia nového typu zložená:

– zo sociálne orientovaného ľavicového spektra (typu sociálnej demokracie),

– z obranne národne orientovaného spektra strán nachádzajúcich sa v strede politickej scény. Koalícia je jednoznačne proeurópsky orientovaná, podporuje vstup do momentálnej únie, napriek tomu sa dostáva do kontroverzie s tradičným západoeurópskym myslením, najmä s politickými frakciami európskeho parlamentu.

Európska únia napriek výhradám z I. etapy transformácie v novoprijatých štátoch, napriek finančnej turbulencii spojenej dolárovou krízou, napriek problémom v demografickej a ekologickej sfére realizuje svoju víziu rastu a vyhýba sa ekonomickej depresii.

Európska rada v marci roku 2008 potvrdila priority Lisabonskej stratégie, zvýšila v ňom dôraz na monetárnu stabilitu, ochranu ekosféry, tvorbu nových pracovných príležitostí, investovanie do výskumu a inovácie, tvorby excelentných centier výskumu, dôraz na zvýšenie vzdelávania v prioritných odvetviach ekonomiky, dôraz na dynamiku malých a stredných podnikov, zabezpečenie energetických a potravinárskych požiadaviek.

Musíme si byť vedomí skutočnosti, že lisabonský traktát môže byť úspešný len vtedy, keď si získa podporu širokých vrstiev obyvateľstva. Etika však stále nie je uvádzaná medzi prioritami Európskej únie.

Každá veľká transformácia musí zodpovedať požiadavkam dôstojného života, požiadavkam ochrany ľudskej existencie. Naše etické postoje, naše vedomie sa stávajú súčasťou formovania spoločnosti. Homo creator je nielen tvorcom vecí „mimo seba“, ale i spolutvorcom samého seba!

Súčasný humanizmus už hlása nielen „voľnosť, rovnosť a bratstvo“, ale i potrebu „plnosti poznania“ a spoluzodpovednosť za svet, ktorý sa tvorí.

V tomto zmysle prijímame i lisabonskú výzvu tvoriť excelentnú vedu, excelentné inovácie, excelentnú výuku, excelentné podniky, ale

i excelentnú eticky, spirituálne a humanitne orientovanú európsku spoločnosť. Táto európska spoločnosť poskytne požadované smerovanie i univerzalizujúcemu a globalizujúcemu sa svetu (9, 10).

Literatúra

1. **Sergi, S. Bruno** (2004): The Ethical moral consensus for international economic organization, in: Economics and politics: has 9/11 changed anything? IURA edition, Bratislava, ISBN 80-8070-007-2
2. **Stiglitz, J.** (2002): Jiná cesta k trhu. Hľadanie alternatívy k súčasnej podobe globalizácie. Praha: Prostor. Edice Střed, ISBN 80-7260-095-8
3. **Gylis, P.** (2004) Foreword. Ethical implications of postcommunist transition economics and politics in Europe. IURA EDITION, Bratislava, 2005, pozri tiež – Solženicyn, A.: Rusko v troskách, nakl. Práh, Rybka Publisher, Praha 1999, ISBN 80-7252-020-2
4. **Rosefield, S.** (2007): The Russian economy, Blackwell publishing malden USA, Oxford UK, Carlton Australia 2007, ISBN 1-4051-1337-5
5. piratizácia od slova pirát – námorný lúpežník
6. **Herlando de Soto** (2007): Mystérium kapitálu. Proč kapitalizmus triumfuje na západe a selháva všude jinde na svete. Praha: Rybka Publisher, ISBN 978-80-87069-20-7
7. **Šmitas O.** (2005): Multinational enterprises and industrial clusters, in: Ethical implications of postcommunist transition, economics and politics in Europe, Bratislava, IURA edition, ISBN 80-8078-095-5
8. **Kastantin, J. T.** (2007): Ethical considerations regarding privatization of previously state-controlled entities. In: Ethical implications of postcommunist transition economics and politics in Europe. Eds.: B. S. Sergi, W. T. Bagatelas, ISBN 80-8078-045-5
9. **Naročnickaja, N.** (2006): Rusko a jeho miesto vo svete. Praha: Ottovo nakladatelství, ISBN 978-80-7360-647-3
10. **Ivanička, K.** (2007): Globalistika. Poznávanie a riešenie problémov súčasného sveta. ISBN 80-8078-028-5

Priestor slova

PhDr. Ján Tužinský, PhD

Slovné spojenie v titulku na prvý pohľad možno v niekom vzbudzuje rozpaky. Mohli by byť oprávnené, keby oba pojmy nesúviseli s tretím, zamlčaným, ale imanentne prítomným, kľúčovým pojmom: sloboda! Všetky tieto tri kľúčové pojmy nevyhnutne implikujú ďalšie. A priamo súvisia s vnútorným i vonkajším svetom človeka. Podmieňujú kvalitu jeho bytia. Teda človeka ako objektu i subjektu kultúry. Tak či onak musíme uznať, že s kvalitou slova sa znižuje alebo zväčšuje priestor ľudskej slobody. A bez slov slobodu ani nemožno definovať. Dokonca ani v situácii, ktorú možno označiť za neľudskú. Mám na mysli extrémne situácie: hromadné vyhladzovania, vojnové konflikty a iné iracionálne konania minulých a súčasných politikov. Lebo práve vo sfére moci, nech by bola akokoľvek veľká, je vždy zadefinovaná aj veľkosť tohto priestoru. Všetko, čo je za ním, považuje sa za oblasť inej moci: kooperujúcej alebo nepriateľskej!

V každom prípade čím viac razancie konkrétna moc má, tým menej je náchylná spolupracovať s iným priestorom moci. A ak spolupracuje, tak len po nevyhnutnú mieru zachovania vlastného vplyvu. Slová vo sfére moci majú inú sémantickú hodnotu ako v bežnom používaní jazyka. V istom zmysle sú takmer všetky tajné, hoci ich nositelia moci vyslovujú nahlas a verejne. V tomto prípade sa onen povestný hrach z úst politikov nehádza na stenu, ale pod nohy obyvateľstva, aby sa malo po čom šmyknúť. V tomto klzkom slovníku moci si pravda vždy natrhne zadok.

Tí čo v ňu dlho verili si postupne začnú uvedomovať, že k nim vystiera ľadové ruky stará známa lož, ktorá preoblečená za pravdu niesla na ich rukách na piedestál nimi delegovanú moc. To je častá prax

tzv. demokratických štruktúr. Nie je to prípad nejakej konkrétnej moci, je to skôr všeobecný jav, odohrávajúci sa v priestore politiky „slobodného“ sveta. Zatiaľ čo sa moc v priestore „neslobody“ mohla o negatívnych skutočnostiach rozhodnúť mlčať, urobiť z nich tabu, a doslova ich pochovať, v priestore „slobody“, v liberálnych demokraciách dnešného sveta si moc túto mlčanlivosť dovoliť nemôže, musí teda klamať... A pravdaže aj klame!

Priestoru na klamstvo je v liberálnych demokraciách toľko, že jednotlivé slová i celé kontexty sa jednoducho strácajú v sebe. Teda vo vlastnej lži. Zbavujú sa pôvodných konotácií. Blúdžia v priestore ako ohraničené bubliny z „lacných“ komiksov. Je to možné aj preto, ako správne tvrdí Terry Eagleton, lebo: „Zatiaľ čo literárni kritici (a literatúra) kultivujú senzibilitu menšiny, celé mediálne odvetvia majú plné ruky práce s jej devastáciou u väčšiny.“

Keby sme tak v našich podmienkach prostriedky venované tejto kultivácii porovnali s prostriedkami na devastáciu, moc by mohla s uspokojením konštatovať, že pokiaľ ide o priestor na klamstvo, môže sa spoľahnúť na dostatočne skyprenú pôdu, kde sa lož zaručene ujme. Vedomie nekritického prijímania akýchkoľvek informácií začína byť spoločnosťou s ručením neobmedzeným. A keď hovoríme o slove, sme vždy aspoň čiastočne na pôde literatúry, môžeme s hlbokým pochopením porozumieť súčasnej moci, prečo nemá ani najmenší záujem, ani chuť podporiť ju. Pokojne by som mohol obísť už citovaného autora, lebo neraz som na to nezávisle od neho upozorňoval vlastnými slovami, ale prečo by som nevyužil jeho dlhšiu skúsenosť s dôsledkami moderného kapitalizmu. „Nemohúcnosť liberálneho humanizmu je symptómom jeho bytostne rozporuplného vzťahu k modernému kapitalizmu. Aj keď liberálny humanizmus vytvára časť »oficiálnej« ideológie spoločnosti a humanitné vedy sú tu na to, aby ju reprodukovali – nevenuje mu spoločenské zriadenie, v ktorého rámci existuje, veľa pozornosti. Koľko ľudí na ministerstve zahraničia alebo v správnej rade Standard Oil sa asi zaujíma o jedinečnosť osobnosti, o nesmrteľné pravdy ľudského bytia či o zmyslové tkanivá žitej skúsenosti? Úctivý obdiv kapitalizmu voči umeniu je evidentne pokrytecký, s výnimkou prípadov, keď sa dá umenie zavesiť na stenu ako výhodná investícia.“

Na rozdiel od statočného a vzdelaného Brita, máme za sebou aj inú skúsenosť. Slovo, literatúra a literárna veda boli v nej do značnej miery inštitucionalizované. Inak previazané so spoločnosťou, s osobnou zodpovednosťou, ale aj s pokrytectvom celkom iného charakteru. Napätie medzi mocou a literatúrou, teda medzi mocou moci a mocou slova, odohrávalo sa v tom istom priestore. Kolbište moci a literatúry je vždy totožné, rozličné bývajú iba dôsledky ich stretov. Pre tých, čo by mi náhodou nerozumeli, vyslovím otázku: Aký je objektívny rozdiel medzi skutočnosťou, keď nemôžete nič vysloviť, lebo moc sa obáva, že by vás všetci počúvali a skutočnosťou, keď môžete vysloviť všetko, ale nik vás nepočúva?

Zaiste. Každá skutočnosť má najrozličnejšie odtiene. Nemožno ju celkom paušalizovať. Skúsenosť literatúry je prísne individualizovaná. Paradoxne však vo svojej individuálnosti práve túto presahuje. Moc naopak, zasahuje veci všeobecné, ale umŕtvuje individualitu. Berie priveľa, dáva primálo a len málokedy prináša šťastie, takmer nikdy to, o čom hovorí najčastejšie: skutočné a všeobecné blaho.

V tejto súvislosti, žiada sa mi pripomenúť varovné Freudove slová: „Pokiaľ sa spoločnosť nerozvinie ďalej než do bodu, keď spokojnosť jednej skupiny jej členov závisí od utlačania inej skupiny, je pochopiteľné, že utlačaní budú v sebe intenzívne živiť nenávisť voči kultúre, ktorej existenciu svojou prácou umožňujú, na jej bohatstve však majú príliš malý podiel. Netreba zdôrazňovať, že civilizácia, ktorá ponecháva toľko svojich členov neuspokojených a pomkýna ich k revolte, vyhliadku na trvalú existenciu ani nemá, ani si ju nezaslúži.“

Je to konštatovanie tvrdé, ale súčasne aj delikátne. Freud tu nemá ďaleko od Marxa, len používa iný slovník. Tak ako nemajú súčasné sociálne demokracie ďaleko od principiálnej apologetiky kapitalizmu, len ich slovník je založený na podstate utrpenia, ktoré z buržoázneho usporiadania spoločnosti logicky vyplývajú. Slovné sa snažia zmieriť rozpory, ktoré vôbec nie sú slovné, ale vyplývajú priamo z povahy vecí, teda zo štruktúry spoločnosti, z jej problematicky zmieriteľných podstát. Preto sa všetky týkajú skôr bytia ako slov. Slová by ich však mali aspoň pomenúvať. Keď ich však nepomenúvajú, vonkoncom to nezna-

mená, že podstaty javov nejestvujú. Jestvujú a súčasne paralelne s nimi prichádzajú na svet aj pojmy, ktoré niečo iné hovoria, a niečo celkom iné vyjadrujú. Niekedy dochádza vyslovene ku komickým situáciám. A to najmä v prípadoch, ktoré sú vo svojej podstate tragické!

Je to najmä vtedy, keď sa tzv. demokratická moc snaží odhlasovať, že niečo je alebo nie je pravdivé. A v našom parlamente sa to už neraz udialo. Sokrates by sa pri takomto spôsobe hľadania pravdy určite smiechu nezdržal.

Víťazná pravda mala vždy len obmedzenú platnosť a budúcnosť jej dáva záruky len po nasledujúcich majiteľov ďalšej víťaznej pravdy. Vtedy sa tá porazená stane celkom určite lžou. Politický analfabetizmus na Slovensku zapúšťa hlboké korene, ale aj tie sa raz musia dotknúť zdravej skepsy. Ona nikdy nebude živnou pôdou rýchlo použiteľných právd. Sféra moci sa v ich záujme bude čoraz viac snažiť strihať na svoju mieru krídla Pegasovi. A keď ten prestane lietať, môže začať kopáť! Ešte sa na svete nezrodila moc, ktorá by zabránila jeho voľnému letu v priestore slova. Môže mu však zvierat' hrdlo. Ale aj tu platí pravidlo, podľa ktorého slávik spieva najkrajšie, keď ho trň bodne priamo do srdca.

Z krutej bolesti moci, rodí sa smrť. Ale súčasne so smrťou začínajú žiť ideály, ktoré žiadna moc nedokáže trvalo pochovať. Naopak. Ich potláčaním, úsilím zabiť, zničiť, oživuje ich. Zosmiešňuje sa. A tak sa komédia stáva posledným dejstvom moci, lebo tá včas nezvládla samu seba. Kvalifikovaní hlupáčikovia, zosúvajú sa zo stoličiek, ktoré ich úradným zadkom prepožičali spolu s úradom obmedzený rozum, aby ním obmedzovali priestor slova, teda aj jeho slobody, zo dňa na deň sa z nich stávajú nikomu nepotrební kibici a pretierajú si karpavé očka, aby sa zo zdesením pozreli na realitu. Zrazu si musia uvedomiť, že najživšou časťou toho, čo ich zrazu obklopuje, tvorí to, čo najtvrdšie prenasledovali, ničili, zabíjali a pochovávali!

Glotové rukávce úradníkov moci na najrozličnejších poschodiach moci vykopali nejeden živý hrob slovám, veciam, osobám. Zakryli hlinou mlčania nejeden talent, rodiace sa dielo. Ale svojou mlčanlivosťou a nedvižnosťou privalili tvrdou krutosťou fumigovania aj nespo-

chybniteľné hodnoty súčasnosti. Stačí nám siahnuť do tzv. čítaniek slovenskej literatúry aké dnes produkuje SAV a aj menej rozhladený čitateľ sa môže presvedčiť na akej cenzorskej úrovni dnes politickým skalpelom operuje značná časť tzv. oficiálnej literárnej vedy. Z literatúry sa amputujú (a to dosť často z politických dôvodov) celé kvádre národnej spisby. Račí obrat niekdajších strážcov socialistického realizmu tvrdo hryzie žily a tepny živého organizmu literatúry. V mene novej neľudskosti, v mene novej falošnej pravdy, ktorá na Slovensku nemôže mať viac podôb, lebo tu, zdá sa, treba nevyhnutne a včas prisahať iba na tú jedinú, ktorú napokon vždy ako prví opúšťajú i vyznávajú tí, čo nikdy nijakej pravde neverili. Preto sa aj najrýchlejšie preorientujú na tú, ktorá najviac vynáša. Prispôsobiví prežijú všetko bezbolestne. Nikdy totiž nijaké presvedčenie nemali. Neboli majiteľmi názorov, iba vždy včas priskočili a zabezpečili sa správnymi legitimáciami, tak ako ich vždy včas a demonštratívne odhodili.

Smola však je pravdepodobne v tom, že každá národná kultúra a literatúra má len jedno telo. Aby žila, aby dokázala oživotvoriť vlastný priestor, nemôže sústavne plniť svoju funkciu, keď ju raz zbavíme rúk, inokedy nôh alebo srdca. Ona aj v rámci svojho normálneho života utrpí nejednu šľah, nejednu ranu, lebo názorové strety sú jej neoddeliteľnou súčasťou. Literárny vedec by však akosi prirodzene mal držať v ruke pero, nie korbáč, nie skalpel. Patológovia v literárnej vede môžu byť ešte ako tak znesiteľní, ale hrobári by sa mali skôr zamestnať v pohrebnej službe, keď už silou mocou je ich životným cieľom pochovávať... A hoci dnes už v našej dennej tlači – tak ako to bolo aj na Slovensku zvykom a ako to funguje vo vyspelých demokraciách - literárna kritika nejestvuje, niet v tejto situácii za čím smútiť, lebo aj tu sa dá dostatočne predpokladať, že by fungovala v duchu Mináčovho bonmotu: „V nijakej oblasti nášho života sa nedá tak ľahko a vytrvalo klamať verejnosť ako v komunálnych službách a v umeleckej kritike.“

Dnes by sme zaiste takýchto oblastí našli oveľa viac, ale tu by som si pomohol Ockhamovou britvou z filozofie, tak ako ju vyjadril Abélard: „Entity by sa nemali zmnožovať viac, ako je nevyhnutne nutné.“

Mnoho vecí je dnes priemerne rozhl'adenému človeku jasnejšie ako je priemerným politikom a ľuďom zodpovedným za stav vecí verejných milé. Ako som uviedol vyššie, nemôžu o nich len sústavne mlčať, môžu však namiesto nich hovoriť o iných veciach. Lebo klamstvo, teda zjavné klamstvo, mení sa na neprijemné Prokrustovo lôžko. Aby na ňom človek neprišiel o nohy alebo ruky, musel by sa aspoň cítiť maličký... Ale pripustil by politik čo len v myslí, že nie je veľký? To radšej pozotína ruky, nohy, hlavy všetkým naokolo. Ono je to v politike našich končín dosť rozšírený dialóg. Jeho zjavný priebeh bohato ilustrujú naše národné dejiny. Nič na tom nemení ani fakt, že tvorcovia týchto žánrovo ponurých „malieb“ neboli vždy Slováci. Ich krv je v nich všade prítomná.

Veď vždy netreba zabiť. Ľudský život sa dá zničiť na tisíce spôsobov. Ako sa hovorí: do „zniku“! Bez chladu ocele, bez páľavy ohňa. Slovom...Alebo jeho absenciou. Mlčaním! A nová politická situácia už mnohých naučila mlčať. Pochopili (na môj vkus až príliš rýchlo) ako sa vykolíkovať nová záhradka povolených a nepovolených slov. A tak sa potom paradoxne stretáme aj pri zdanlivo neškodných témach s do neba volajúcimi hlúposťami. So šliapaním historickej kapusty v sude historického vedomia, ktoré málo statočným historikom dovoľuje nám tlačiť túto kapustu do hláv namiesto neodškriepiteľných faktov. Potom sa človek nemôže ani trochu začudovať, keď sa s rovnakými nezmyslami stretne v iných súvislostiach, kde ako v každej inej ľudskej činnosti, dialo sa a bude sa diať veľa hlúposťí. Azda za mnohé z kvietkov tejto pestrej záhradky nezmyslov spomeniem jeden, ktorý azda nikoho zvlášť nezraní, ale pomôže nám pochopiť mizériu, v ktorej sme sa ocitli. V istej nemenovanej verejnoprávnej slovenskej televízii sa začali v ostatnom čase venovať reminiscenciám z oblasti našej beatovej scény. Musím povedať, že ma tento projekt potešil. Tým skôr, že v relácii vystúpilo viacero tvorcov, schopných priblížiť atmosféru šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov uplynulého storočia sviežo a v podstate i objektívne. O to viac človeka potom zasiahne, keď istý hudobný režisér (vtedy Československého rozhlasu) vytisne zo seba perlu, ktorá má s myslením len toľko spoločné, že je nedomyslená a nezmyselná súčasne: „Bola to zaujímavá práca, vieš, cítil som, že je to proti všetkému!“ Z kontextu bolo samozrejme jasné, že to bolo proti všetkému v rámci

vtedajšieho režimu. Tak akosi sa tu pri všetkom obdive a obdive ku kopírovanej muzike vtedajšej beatovej hudby z tzv. Západu náš človek ako už toľkokrát pokúsil o hlúpu ideologizáciu problematiky a zabudol, že práve reakcia beatnikov (nielen v hudbe) vo vtedajšom Západe, neznamenať nič viac a nič menej ako negatívnu reakciu voči tomuto Západu. Presnejšie voči neslobode, agresivite a krutosti tzv. slobodného sveta. Nezapodievať by som sa touto očividne chudorľavou vetičkou, keby sa ona v takej či onakej forme nevyskytovala ako povinná výbava súčasných katechétovej umenia najrozličnejšej dignity. Jej najväčším výstupom totiž je, že len tu, v tomto našom priestore, nebolo, a nemohlo byť, nič celkom čisté. Lebo tu sa človek rodil, akože ináč, od začiatku špinavý! A ak sa aj rodilo niečo čisté, našou prvoradou úlohou bolo, je i bude všetko vlastné pošpiniť! Veľmi čudne sa správame k rodnému hniezdu, k vlastnej histórii, k podstatám i prítomnosti vlastnej kultúry. Akoby sa toto hniezdo malo stať čistým zásluhou našej sluhovskej špinavosti. Akoby sa podstaty našej kultúry prehlbovali jej komolením. Akoby sme vrcholky súčasnej kultúry dosahovali jej degradovaním na nepodstatný, podenkový fenomén. Sme si primálo vedomí faktu, že už takmer dvadsať rokov sa tu politicky a ideologicky systémovo nastoľuje diktát rozvratu. Nesolidarizujú sa ľudia v mene spoločných hodnôt ale v mene meny. Slepota politikov otvára ľuďom oči, triedne rozdiely (kvôli tomu netreba čítať zrovna Marxa!) sa prehlbujú. Kamufláže sociálnej politiky sú rovnako nepríťažlivé ako neúčinné. Deklarovaná demokracia EU a najmä Rady EU sa priveľmi často prejavuje ako dobre zohraný súbor zlých strýčkov s tvrdou dirigentskou paličkou, ktorá je schopná v ktorejkoľvek chvíli premeniť sa na tvrdý obušok a ten iste nedopadne na hlavy vodcov nadnárodných koncernov, lebo si vždy nájde zohnutý chrbát radového občana. Svet je síce na jednej strane globálnou dedinou, ale je to dedina kooperujúca skôr v lúpežných vojnách ako v mieri. Preto to ani nijako dobre nevyzerá v oblasti priestoru slova. V literatúre. Nie v jej kvantite. Ale v tom, o čom je! Inter arma silent musae!

Tragédia je však v tom, že mnohé (aj tie literárne múzy) začali mlčať predovšetkým o sústavne prebiehajúcich vojnách. O zverstvách, ktoré vždy boli a budú ich sprievodným znakom. O pochybných dobyvatel-

ských a doslova koristníckych výbojoch, ktoré sú čoraz okatejšie. Na ktorej strane dnes stojí spisovateľ a umelec vôbec, keď sa v lepšom prípade zatvára do pomyselnej slonovinovej veže tzv. čistého umenia alebo keď celkom vedome jatrí v človeku brutalitu, tvrdý sex a útek od reality? Estetické koncepcie podporujúce kvázi nezávislosť umenia a jeho iracionálne segmenty sa tiež ocitávajú v priestore bludného kruhu, z ktorého napokon nebude úniku. Nie sú totiž ani zďaleka také nevinné ako na prvý pohľad vyzerajú. Tým, že (spolu)rozbíjajú celistvosť vnútorného sveta človeka sú spoluzodpovedné za jeho vonkajšiu brutalitu a ľahostajnosť k nej. Či sa nám to páči alebo nie, v takto projektovanom svete sme aj kvôli tejto konštrukcii jeho zvrátených hodnôt napokon nútení žiť!

Štát, ktorý nás nezvyklo ostražito sleduje na každom kroku (dômyselnými kamerovými systémami), štát, ktorý nás odpočúva, meria naše očné pozadia, určuje nám prídely tekutín na letiskách, skúma našu genetickú podstatu (pripravovaný odber DNA), štát, ktorý na jednej strane obmedzuje našu kreativitu skresávaním nevyhnutných prídeltov na kultúru sotva možno nazvať demokratickým a priestor slova, ktorý je cenzurovaný peniazmi nemá ani náhodou nijakú afinitu so skutočnou slobodou. Ak by sme to pripustili, musíme súčasne pripustiť aj to, že to nie je sloboda ducha, ale sloboda peňazí. Literatúre v nej, ide, o krk!

Pavol Stanislav:

Melódie každodenné

Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2008

Melódie v mol

Popredný predstaviteľ slovenskej duchovne orientovanej poézie Pavol Stanislav (vlastným menom Pavol Pius) v zbierke *Melódie každodenné* (Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2008) opäť predstupuje pred čitateľskú verejnosť s reprezentatívnou kolekciou brilantných ukážok svojich jedinečných a invenčných kreatívnych schopností.

Spontánne kombinuje svoj prirodzený zmysel pre rozvíjanie sakrál-nych a patriotických tradícií s bytostnou potrebou ich modernistických inovácií, transformácií a permutácií. Suverénne, hravo a bravúrne spája substanciálnu obraznosť s kultovo zakotvenou a lokálne konkretizova- nou tematickosťou, ako aj s maximálnou koncentráciou originálnych zvukovo-významových riešení.

Autorova tvorba prináša zrelé básnické plody na báze bytostnej lyrickej vynachádzavosti a rozsiahlej poetickej skúsenosti. Dynamická slovesná ekvilibristika Pavla Stanislava Piusa sporadicky využíva aj básnické licencie a kuriózne vybočenia z normatívnych rytmických schém, pričom zreteľne badať, že ide o odvážne pokusy funkčne pre- kračovať zaužívané predstavy o zvyčajných pravidlách, ustálených postupoch a všeobecne akceptovaných básnických technikách.

Vek v človeku a človek vo veku prehlbuje básnikove inklinácie k stíšeným molovým tóninám každodenných melódií, ktoré sú priezrač- nou metaforou nenahraditeľných spirituálnych potrieb ľudských bytostí vystavených čoraz intenzívnejším tlakom (post)modernej vyčerpanosti a útokom globálne zdieľanej straty životne dôležitých východísk, istôt a cieľov.

Pavol Janík

Oneskorená protiruská agitka?

Americký film Súkromná vojna pána Wilsona (s pôvodným názvom Vojna Charlieho Wilsona – Charlie Wilson's War), ktorý mal premiéru v USA 10. 12. 2007 a na Slovensku 14. 2. 2008, vyvoláva napriek vysokej profesionalite všetkých tvorivých a realizačných zložiek ná- padné žánrové rozpaky, očividnú hodnotovú bezradnosť, intenzívnu myšlienkovú neistotu a zreteľný duchovný relativizmus, ako aj celý rad vážnych etických problémov a podstatných politických otázok, ktoré zrejme ešte dlho ostanú nezodpovedané.

Akoby Ameriku naozaj charakterizoval povestný výrok, ktorý sa pripisuje Marilyn Monroe: „Ako mám vedieť, čo si myslím, kým som

nepočula, čo som povedala“ . V prípade súčasnej rozhodujúcej superveľmoci sa dá uvedené krédo parafrázovať: „Ako máme vedieť, čo sme urobili, kým sme nepocítili dôsledky svojho konania“ . Pre USA vždy bolo typické konať v zmysle strieľať, skôr ako o čomkoľvek diskutovať. Potvrďuje to charakteristická anekdota, podľa ktorej americký policajt každého najprv zastrelí, a potom sa ho spýta, čo sa stalo. Lenže od dôb dobývania divokého západu prostredníctvom koltov a pušiek Spojené štáty dospeli do štádia vedenia vojen hypermodernými zbraňami kdekoľvek na svete. Na spomínanú činnosť vlastne zúžili celé svoje pôsobenie na medzinárodnej scéne. Smutné konštatovanie je aj pointou filmu, o ktorom je reč.

Texaský kongresman Charlie Wilson vie rozličným vnútropolitickými i zahraničnopolitickými šikovnými ťahmi získať miliardu dolárov na vyzbrojenie a vycvičenie mudžahedínov v Afganistane v rámci ich odporu proti sovietskej invázii, ale po stiahnutí sovietskych vojsk nie je schopný získať milión dolárov na povojnovú obnovu ťažko skúšanej krajiny, konkrétne na vybudovanie škôl.

Na príprave filmového diela, ktoré vzniklo podľa skutočnej udalosti, sa podieľal tím legendárnych hollywoodskych tvorcov pod vedením fenomenálneho režiséra Mikea Nicholasa. Brilantný scenár pochádza z pera Aarona Sorkina, ktorý spracoval explozívnu knižnú publikáciu prominentného novinára Georgea Crilea (III). Medzi kľúčové zložky patrí skvelá kamera Stephana Goldblatta a pôsobivá hudba Jamesa Newtona Howarda. V hlavnej úlohe Charlieho Wilsona Tom Hanks suverénne rozohráva široký výrazový register v rozmanitých i kontrastných charakterotvorných polohách. Charizmatickým zjavom a osobným pôvabom obohacuje plastický herecký výkon Julia Roberts v postave Joanne Herring - panovačnej milionárky, chlipnej katolíčky a zanietenej antikomunistky. Svojrázny Philip Seymour Hoffman sa presvedčivo zmocňuje roly inteligentného, ale vulgárneho dôstojníka CIA gréckeho pôvodu Gusta Avrakotosa.

Americká produkcia film definuje ako životopisnú drámu, slovenská distribúcia ho propaguje ako komédiu. V skutočnosti ide o žánrový mix, v ktorom sa spájajú rôznorodé motívy od vojnovnej tragédie až po

odľahčenú, duchaplnú i frivolnú konverzačnú veselohru. Výsledným tvarom je dielo najmä oneskorenou mobilizačnou protiruskou agitkou.

Dielo explicitne konštatuje víťazstvo USA, ktoré v studenej vojne porazili ZSSR. Dnes sa to tak javí a interpretuje, ale v roku 1989 sa to prezentovalo a vysvetľovalo ako víťazstvo zdravého rozumu a obojstranné ukončenie studenej vojny. Až neskôr sa ukázalo, že ustúpenie v chladnom mocenskom súperení bolo jednostranné – zo strany bývalého východného bloku. Uvedené historické udalosti boli spojené s ilúziou, že Rusko zbavené sovietskeho modelu socializmu (totalitného režimu) budú Spojené štáty automaticky akceptovať ako rovnocenného demokratického partnera.

Možno práve pokus o obnovenie veľmocenského postavenia Ruska v súčasnosti motivuje vznik podobných diel, akým je film *Súkromná vojna pána Wilsona*, v ktorom sa opakovane hlavní hrdinovia tešia, že budú zabíjať Rusákov a neskôr prejavujú radosť z toho, že ich zabíjajú (citáty z dialógov). Odhliadnuc od umeleckej fikcie inšpirovanej realitou v tomto smere dielo cieľavedome prekračuje hranice podnecovania národnostnej nenávisťi. Tento aspekt čiernej propagandy sa prejavuje aj vo vykresľovaní zločinov Sovietskej armády, ktorá podľa filmu systematicky masakrovala civilné obyvateľstvo, sadisticky poľovala na bezbranných obyvateľov, zákerne mržala deti atď. To je už na úrovni vyvolávania hystérie proti neskôr zavraždenému rumunskému prezidentovi Ceausescuovi prostredníctvom televízneho vysielania, v ktorom sa mŕtvolky z márnice po pitve predstavovali ako umučené obeť komunistického režimu.

Pozoruhodným momentom diela je ústredná postava kongresmana, ktorého tajné služby výnimočne vyznamenajú ako jediného civilistu za zásluhy vo vedení tajnej vojny proti Sovietskemu zväzu. Jeho životné a politické triky sa zakladajú na dôvtipnom driblovaní medzi vplyvnými židovskými sponzormi a početnými černoškými voličmi, ktorých sa naučil zväzať do volebných miestností a po ceste im vysvetliť, koho nemajú voliť. Tento druh úspešného človeka (rozumej Američana) je dosť zúfalým obrazom demokracie amerického typu. Hoci niektorým divákom môže byť sympatické, že vychýrený sukničkář bojuje proti

komunizmu ako proti bezbožnému režimu, kým sám príležitostne spáva s katolíckou milionárkou, ako aj so svojimi asistentkami (vo svojom tíme zamestnáva len vzhľadné mladé ženy, pretože – ako sám vraví – písať na stroji sa môže naučiť, ale nemôže sa naučiť, aby mu narástli prsia).

Účelové protiruské spojenectvá, v ktorých Charlie Wilson koordinoval aj tajné aktivity Izraela a jeho úhlavných islamských nepriateľov, vyústili do súčasnej globálnej bezpečnostnej krízy. USA dnes vedú v Afganistane i na celom svete vojnu proti teroristickým sieťam, ktoré sami vyzbrojili a vycvičili.

Pavol Janík

ROZHOVOR

Ernesto Cardenal: Nič neľutujem

Ernesto Cardenal (1925) sa narodil v Granade (Nikaragua). Publikovať začal už počas štúdia literatúry. Roku 1954 sa zúčastnil na revolúcii proti diktátorovi Somozovi. Koncom 50. rokov sa venoval teológii, stal sa kňazom a založil kresťanskú spoločnosť Solentiname. Po revolúcii (1977) pôsobil v exile, bol hovorcem sandinistického oslobodzovacieho hnutia Nikaraguy. Po víťazstve r. 1979 sa stal ministrom kultúry. Poézia Ernesta Cardenala si získala medzinárodné uznanie. V knihe Žalmy, ktorá práve vyšla v Nemecku, 82-ročný autor bilancuje svoj život, odsudzuje nespravodlivosť, útlak a klamstvo, odcudzenie a odl'udštenie, ktoré vládnu v dnešnom svete a vedú k jeho zničeniu. Po jeho literárnom turné v Nemecku vyšiel v časopise Publik Forum (22.2.2008) rozhovor, ktorého časť prinášame.

• *Váš život vyplňajú tri veci: poézia, politika a ideológia. Čo z toho pre vás najviac znamená?*

E. Cardenal: Najprv ma, prirodzene priťahovala poézia. Po životnom zvrate som dospel k religii a z toho vyplynulo moje druhé povolanie, stal som sa kňazom. Neskôr som podporoval revolúciu- aj to som pociťoval ako zvrät. Teraz chápem všetky tri povolania ako jedno jediné: som básnik, kňaz, revolucionár.

• *Ako ste sa, vy dieťa z bohatej rodiny, dostali k tomu, že sa angažujete za chudobných?*

E. Cardenal: Je veľa príkladov privilegovaných ľudí, ktorí opustili všetko, by sa venovali chudobným. Prvý príklad je Ježiš Kristus, ktorý prišiel od Boha medzi chudobných a žil medzi nimi. Keď som to pochopil, obrátil som sa k Bohu. A tým aj k chudobným.

• *Vo svojich básňach často hovoríte o láske a používate erotické obrazy, aby ste svoji vzťah k Bohu opísali slovami ľudskej lásky. Nie je to pre katolíckeho kňaza niečo nezvyčajné?*

E. Cardenal: Mystici všetkých náboženstiev opisovali lásku k Bohu slovami ľudskej lásky. Najlepší príklad je Šalamúnova Pieseň lásky v Biblii. Je to erotická báseň a hovorí o láske medzi Bohom a ľudstvom či ľudskou dušou. Aj svätý Ján z Kríža, karmelitán, napísal vysoko erotické verše o vzťahu k Bohu. Napríklad keď jeho duša hovorí Bohu: „Dovoľ nám, aby sme sa navzájom užili, milovaný!“ je voľba slov veľmi jednoznačná. Autor použil výraz, ktorý v jeho časoch znamenal to isté ako dnes slovo milovať sa.

• *Rozličným spôsobom ste sa úspešne angažovali za chudobných: ako podporovateľ revolúcie, ako minister kultúry a teológ. Zažili ste však aj sklamanie: Politika sa tak zmenila, že ste museli opustiť stranu, Vatikán vás suspendoval z úradu a teológia oslobodenia, zdá sa, stratila silu. Bolo to všetko márne?*

E. Cardenal: Dejiny sú plné úderov od chrbta. Mnohí biblickí proroci stroskotali, umierali za svoje proroctvá. Aj Kristus skončil na kríži. Zakladatelia rádov a reformátori videli stroskotať svoje projekty. Aj Gándhí stroskotal. Ved' napriek všetkému, za čo bojoval, je dnešná India plná biedy, rozporov, vojen a nebezpečenstva. Nemáme hľadať úspech, iba jednoducho pracovať, ako sa nám ukladá. Brazílsky biskup Pedro Casaldáliga raz povedal: „Sme porazení vojaci neporaziteľnej veci.“ To je môj postoj.

• *Je niečo, čo by ste ľutovali? Napríklad vaše úzke napojenie na marxizmus alebo tolerovanie násilia v oslobodzovacom boji? Alebo, naopak, svoju vernosť katolíckej cirkvi?*

E. Cardenal: Nič neľutujem. Veľa kresťanov sa obrátilo k marxizmu, nielen ja. Otázka by mala skôr znieť: prečo sme to my kresťania neurobili už skôr? Prví kresťania boli komunisti: podľa evanjelií medzi nimi nebolo chudobných. Každý dostal, to čo potreboval. To je presne to, čo Marx nazval komunizmom. Pokiaľ ide o násilie, pápež Pavol VI. ho vyhlásil za dovolené – s podmienkou, že sa obracia proti zjavnej a dlhotrvajúcej

diktatúre. Aj Gándhí povedal, že napríklad proti Hitlerovi sú nenásilné metódy bezmocné, nebol by ich strpel. Gándhí dokonca povzbudzoval indickú mládež, aby vstupovala do anglickej armády a bojovala proti Hitlerovi.

• *Nebolo pre vás ťažké, keď v revolúcii, ktorú ste propagovali, umierali mladí ľudia?*

E. Cardenal: Umierali za čestnú vec, boli to martýri. Tak to videl už aj svätý Tomáš Akvinský.

• *Ako posudzujete svoju vtedajšiu lojalitu voči cirkvi?*

E. Cardenal: Moja lojalita patrí Kristovi. Ibaže cirkev nebola vždy lojálna voči Kristovi. A v takých prípadoch musíme byť lojálni nie voči nej, ale voči Kristovi.

• *Ako ste preživali pápežovu návštevu v Nikaragve roku 1983, keď ste ako úradujúci minister pokľakli pred Jánom Pavlom II. a on vám pohrozil prstom?*

E. Cardenal: Pápež bol proti našej revolúcii. Ale revolucionári boli nábožní, boli to katolíci. Práve preto bola revolúcia v Nikaragve taká populárna. To sa pápežovi nehodilo. Bolo by mu milšie, keby to bolo podobné ako v jeho vlasti, v katolíckom Poľsku, kde bol komunistický režim antireligiózny. Našu revolúciu však podporovali kresťania a kňazi – dokonca kňazi, ktorí boli vo vláde! Preto pápež prišiel do Nikaraguy, aby otvorene zaujal protirevolučný postoj. Národ to však neakceptoval. Hoci väčšina Nikaragujčanov sú katolíci, boli proti pápežovi a za revolúciu. To bolo v moderných časoch prvé otvorené odmietnutie pápeža.

• *Čo to znamenalo pre vás osobne? Nezahanbilo vás to pred krajanmi a svetovou verejnosťou? Hnevali ste sa na cirkev?*

E. Cardenal: Nedotklo sa ma to. Pre mňa bolo dôležité, že ľud neustúpil, ale stál za revolúciou.

• *Čo pre vás znamená katolícka cirkev dnes?*

E. Cardenal: Cirkev vidím – podobne ako svätý Bernard z Clairvaux – zároveň ako sväticu aj ako prostitútku. Veď je zároveň ľudská i božská. Je hriešna, lebo je ľudská, a je svätá, lebo je božská.

• *A cítite sa spojený s cirkvou?*

E. Cardenal: Kým nesie v sebe božské, nasledujem ju. No ak hreší, napádam ju. A hreší často. Nemôžem neodsúdiť jej hriechy, ako boli križiacke výpravy, inkvizícia alebo korupcia renesančných pápežov.

• *Iste ste už vo svojom živote zažili prítomnosť Boha. Kto je Boh dnes pre vás?*

E. Cardenal: Boh je láska, ako vraví evanjelista Ján. Boh je Stvoriteľ univerza – prostredníctvom veľkého tresku a evolúcie. Pre mňa je však Boh aj niečo veľmi blízke, s čím som hlboko spojený.

Preložila *Viera Švenková*
(prevzaté z Literárneho dvojtyždenníka zo 7.5.2008)

Hovoríme s básnikom a poslancom Európskeho parlamentu Danielom Stročom

Neprestávam veriť

Karel Sýs: Úplne stŕpnem, keď si spomeniem, ako sme sa ešte takmer mladíci po prvý raz stretli v Klube českých spisovateľov na Národnej triede! Odvtedy uplynulo pomaly dvadsať rokov a medzitým sme obaja po šesťdesiatke...

Daniel Stroč: Áno, mám šesťdesiat päť rokov. A štyve ma to ešte o niečo viac, než keď som mal päťdesiat päť alebo štyridsať päť. Naozaj s radosťou som oslavoval dvadsiate piate narodeniny, to bolo v auguste 1968. Ale potom o necelé tri týždne po mojich narodeninách prišli tanky a v pražskej bitke pri rozhlase som pochopil, že sa môj ďalší život bude odvíjať inak, ako som pôvodne zamýšľal. Predstavoval som si po tom šoku, že o socializmus, taký, ako sme si ho v mojej generácii želali, sa môžem usilovať z cudziny. Posledné pekné narodeniny boli pre mne tridsiate piate, vtedy som sa už radoval z prvých úspechov svojho

mníchovského vydavateľstva. A mal som za sebou aj niekoľko vydaných vlastných básnických knižiek. Ďalšie narodeniny mi už potom len dôrazne pripomínali rodinní príslušníci a kamaráti, ktorí ma k oslavovaniu nútili. Zjednal som to so všetkými napokon tak, že budem akceptovať iba okrúhle výročia.

Karel Sýs: Vtedy, na konci osemdesiateho deviateho, keď akoby sa jeden svet končil a druhý sa začínal, ste nás pri svojich stále častejších návštevách Prahy posilňovali vo viere, že nič netrvá večne. Mohli sme v tom čase tušiť, že česká spoločnosť tak vážne ochorie?

Daniel Stroj: Mal som predsa len už s tými „koncami“ a „začiatkami“ určité skúsenosti. V šesťdesiatom ôsmom, po odchode do cudziny, sa už pre mňa vlastne jeden svet skončil a druhý sa začal. Vtedajší západoeurópsky kapitalizmus, hoci ešte celkom prosperujúci a s mnohými sociálnymi aspektmi, mi totiž pre zvyšok života otvoril oči! Predvídal som preto počas našich vášnivých debát všeličo správne, ako si iste spomeniete. Lenže pripustiť, že poprevratový úpadok u nás bude taký hlboký, to bolo naozaj za hranicou akejkoľvek mojej predstavivosti.

Vychádzal som z dlhoročnej osobnej skúsenosti a nerobil som si preto ilúzie o pravicovo orientovanom politickom vývoji; napriek tomu vo mne bola iskra nádeje, alebo povedzme značná porcia dôvery k občanom, ktorí sa azda len tak nedajú obalamutiť planými táraninami a okradnúť o kultúrne i sociálne výdobytky. Pokladal som český národ za jeden z najinteligentnejších v Európe a zároveň aj za kultúrne veľmi vyspelý. Preto som si myslel, že ľudia zavčasu – tým myslím len niekoľko rokov – odhalia, čo pre nich noví mocipáni pripravujú. V tom som sa, bohužiaľ, zmýlil.

Karel Sýs: Po prevrate ste sa nekompromisne postavili za odvrhované ľavicové myšlienky a aj za ľavicových spisovateľov, ktorí mali byť z povedomia ľudí vymazaní. A pritom, keby ste chceli, mohli ste si pokojne užívať svoje renomé – veď vaše vydavateľstvo urobilo toľko pre českú a nielen českú literatúru a poéziu! Vydávali ste Diviša, Havla, Foglara, dokonca pápeža... Domáci disent oceňoval aj váš exilový časopis Obrys. S takouto legitímáciou ste mohli vystúpiť na najvyššie poschodia, až k tým Najmocnejším. Alebo sa mýlim?

Daniel Stroj: Mýlite sa iba v tom, že sa azda nazdávate, že môj postoj začal byť ľavicový až v poprevratovom období. Ľavičiarom som bol už po celé roky v československom exile, nebolo to tajomstvo. V demokratických pomeroch, ktoré vtedy ešte v západoeurópskych krajinách prevažovali, nebolo takéto zmýšľanie zavrhované. Nepracoval som preto nikdy proti niekdajšej ČSSR, staval som sa však veľmi kriticky k politickým chybám, ktoré sa v nej vršili. A netušil som, že Havel klamal, keď sa aj on oháňal socializmom.

Na tie „najvyššie poschodia“, ako tomu vravíte, ma ihneď po prevrate pozvali, to je naozaj pravda. Vydržal som však medzi novými „vodcami národa“ iba do chvíle, kým som zistil, že sú neúprimní, zlí a zatrpknutí. Nedokázal som sa nečinne prizerať ako degradujú literatúru a prepisujú české dejiny. Navyše pre mňa bolo neznesiteľné počúvať také tie reči, ako napríklad „keby ľudia vedeli, čo pre nich chystáme, nahádzali by nás do Vltavy“.

Karel Sýs: Stále niečo robíte pre druhých. Neprišiel čas urobiť aj niečo pre seba? Tým myslím napríklad venovať sa vlastnej tvorbe. A napísať aj pamäti! Váš život je naozaj mimoriadny.

Daniel Stroj: Vidím to inak! Tým, že dosť často robím čosi pre druhých, uspokojujem v skutočnosti vlastné ambície. Najmä, keď sa mi niečo konkrétne podarí. Bytostne totiž neznášam nespravodlivosť a príkorie. A to nielen na poli umenia. Z tohto dôvodu som svoje poprevratové úsilie spojil s KSČM, ktorá je dnes v našej krajine jediným politickým zoskupením, ktorému ide o blaho najširších vrstiev ľudí. Preto som za túto stranu kandidoval aj do Európskeho parlamentu. Neprestávam totiž veriť, že budúcnosťou ľudstva na našej planéte je socializmus a súčasnosť pokladám za dočasný odklon od plnohodnotného ľudského bytia. Práve socialistický systém by mohol bezo zvyšku splynúť s demokraciou. Alebo azda možno demokraciu, teda „vládu ľudu“, spájať s terajšou svetovládou kapitálu?

Karel Sýs: Nezdá sa vám niekedy, že sme sa ocitli medzi mlynskými kameňmi? Pravica nás neznáša, to je logické, ale rozumejú nám vľavo?

Daniel Stroj: Pokiaľ viem, vzťahy medzi umelcami a politikmi akéhokoľvek zafarbenia neboli nikdy bez väčších či menších treníc.

Lenže tu ešte nebol režim ako ten dnešný, ktorý by sa na umelcov tak úplne vykašľal. Niektorých z nich, tých podliezavých a bez chrbtice, režim vzal ako-tak na milosť a občas ich odmeňuje kosťami z hostín, nás na ľavici sa však usiluje priamo zadusiť. Na tom, že sa to dodnes nepodarilo ani za výdatného režimového bojkotu a intenzívnej mediálnej ignorancie, má neodmysliteľnú zásluhu KSČM. Zatiaľ teda nemám jediný vážny dôvod, aby som o tejto strane nejako pochyboval, napriek tomu, že aj v jej širšom vedení sú bezpochyby ľudia, ktorí literatúre a vôbec umeniu neholdujú.

Spolieham sa na predsedu V. Filipa, podpredsedov J. Maštálka, V. Žežulkovú, ale aj na M. Ransdorfa a niektorých ďalších. O nich viem, že si uvedomujú, v akých zložitých podmienkach funguje ľavicová kultúra, a že chápu jej potrebnosť. A keby ma azda mali sklamať, v čo však neverím? Potom by sa zo mňa zo zatrpknutosti rozhodne nestal pravičiar, ale zrušil by som náš *Obrys-Kmen*, na ktorý mám licenciu a šiel by som do Európy hľadať nové možnosti, ako prezentovať české ľavicové umenie verejnosti.

Karel Sýs: *Obrys-Kmen* je dnes – okrem internetu – jediným útočiskom pre režim nepohodlných básnikov a spisovateľov (a kritikov a esejistov, a maliarov a fotografov...). Nemrazí vás niekedy pomyslenie, na akom tenkom ľade sa vlastne korčuľujeme?

Daniel Stroj: Nemrazí. Literárny týždenník ľavice *Obrys-Kmen*, ale aj ľavicové idey, ktoré sa nám darí šíriť knižne, sú veľkou duševnou posilou pre čitateľov, ktorí túžia po pozitívnych zmenách. A my všetci – ľavicoví autori aj naši čitatelia – sme voliči. Tenký ľad pod nohami môžeme spevniť našimi volebnými lístkami.

Karel Sýs: Doma nie je nikto prorokom. Nechcete napriek tomu aspoň nazrieť za zrkadlo?

Daniel Stroj: Urobím to. Súčasný chvastúnsky kapitalizmus vo svete sa už viac-menej pozerá do tváre svojej smrti. A u nás sa zhodou okolností končí zasa raz v bolestivom kŕči ďalšie z mnohých osudových dvadsaťročí...

In: *Obrys-Kmen* č. 30 / 2008, Česká republika

Preložil *Pavol Janík*
(krátené)

Príklad Kosova pôsobí ďalej ...!

Tri mesiace po jednostrannom vyhlásení Kosova za samostatný štát, je situácia v srbskej provincii Kosova všetko možné, len nie stabilná. Napriek tomu, že doteraz uznalo Kosovo 40 štátov, nemohla EÚ a NATO situáciu stabilizovať. De facto sa „štát“ Kosovo rozpadlo na srbskú a albánsku časť.

Experti medzitým varujú pred ďalšími príkladmi nasledovať Kosovo v iných častiach Európy. Podľa výskumného ústavu Stratfor sa Srbsko obáva, aby Maďarsko neobsadilo územie severosrbskej oblasti Vojvodiny, ktoré obývajú aj Maďari. Ďalej sa poznamenáva, že ak vláda Maďarska zvýši propagandu v maďarských obciach, môže počítat s podporou EÚ a NATO.

Podľa Stratforu západné štáty sledujú cieľ oslabiť Srbsko tak, aby nebolo schopné vojensky zasiahnuť proti susedným štátom.

Aj v Rumunsku zosilnila maďarská menšina svoju činnosť s cieľom dosiahnuť viac práv v autonómii. Z tohto dôvodu Rumunsko doteraz Kosovo ako samostatný štát neuznalo.

V západnej časti Ukrajiny žiada maďarská menšina autonómiu. Viac ako 30 obcí si znova vzalo svoje maďarské názvy, ktoré stratili v minulosti. Vo viac ako 100 školách sa začalo vyučovanie v maďarčine.

V týchto súvislostiach poukazujú Stratfor experti na výstrahu ruského ministra zahraničia S. Lavrova v časopise „Profil“, v ktorom varuje pred zovšeobecnením prípadu Kosova, ktoré môže otriasť strednou Európou a vrhnúť Európu do nacionalistických výstredností ako boli v minulosti.

V národnom kníhkupectve Szittyta na budapeštianskej Attilovej ulici - prosperujúcom kníhkupectve, ktoré sa na rozdiel od iných nepreorientovalo na predaj cibule a spodnej bielizne - býva živo. Nie sú to davy, predajňa je skôr „elitná“. Kúpiť sa tu dajú knihy o maďarských dejinách, mapy všetkých veľkostí a mierok (i keď ukazujú výlučne jedinú krajinu), tričká s nápisom Vráťte naše hory (to sa týka Rumunov) a s nezrozumiteľným runovým písmom, ktorý vraj používali Pramaďari, napísal poľský denník Gazeta Wyborcza.

Runy tajomnejšie ako písmo Inkov síce nikto poriadne nerozlúšti, ale tričiek s maďarským jazdcom, s ázijskými rysmi a runovým nápisom je tu množstvo. Predavačka nápis skúma a potom ho slabikuje: „Maďari, prebudte sa!“ Ale nie si je veľmi istá, takže žiada kolegyňu o pomoc. „Nech žije Maďarsko!“ tvrdí.

Dá sa tu dostať životopis fašistického premiéra Gyuliho Gömbösa i dielko so znepokojujúcim názvom Bol Kristus skutočne Žid?, knihy o histórii honvédov či o skvostoch Sedmohradska.

Predávajú tu aj podložku pod počítačovú myš v podobe krajín Koruny uhorskej z roku 1914: farebná mozaika krajov a národov ako stolová verzia impéria.

Cestovanie myšou po dávných župách neexistujúceho mocnárstva umožňuje putovať Chorvátskom, Slovenskom, Srbskom a Rumunskom, ale naraziť na dnešné Maďarsko je nemožné. „Oklieštené Maďarsko nie je krajina, celé Maďarsko je raj,“ hlása revanšistické heslo na mapách krajín svätoštefanskej koruny, ktorú možno kúpiť v každom kníhkupectve, nielen v obchode Szittyta. V maďarčine to lepšie vyznie. Magyarország (Maďarsko) sa rýmuje s Mennyország (raj). Ak raj, tak jedine v hraniciach pred mierovou zmluvou, uzatvorenou v Trianone v roku 1920, v ktorej „Maďarsko“ stratilo dve tretiny územia, Sedmohradsko a dnešné Slovensko. Aj automapa Karpát z vydavateľstva Cartografia je bez pochybností mapou Veľkého Uhorska. Okrem maďarských, slovenských a rumunských ciest zobrazuje aj rozdelenie žúp krajín svätoštefanskej koruny z roku 1886 i s jej erbmi. Aby sme si pamätali, aké boli pôvodné symboly Bratislavy, Rijeky, teda „Poszonye“ a „Fiume“.

Nedáľeko je aj obchod pomenovaný Turul, nad ktorého vchodom sa týči tento bájnny maďarský vták, vyzerajúci ako kríženec orla s husou. Vo vnútri to vyzerá ako v raji skutočných Maďarov. Obchodík sa dá nájsť cez nacionalistický server www.kuruc.info, ktorý pátra na internete po protimaďarských prejavoch, dokumentuje rómske zločiny a obsahuje linky na obchodíky, ktoré ponúkajú pramaďarské luky, šípy a inú výstroj.

Našli by sa aj ázijské rysy, dlhé čierne fúzy, šikmé oči a vystúpené líčne kosti? Ak nie sú v ponuke, najväčší čas to napraviť. Internetové obchody už ponúkajú plnú výbavu maďarských bojovníkov, vďaka ktorej možno vyzeráť ako predok z roku 896. Ani tento bájnny dátum obsadenia domoviny kočovnými kmeňmi od Dnepra a Dnestru nepodáva odpoveď na otázky odkiaľ sme, kto sme a kam smerujeme. Či môže Maďar odpovedať, keď sa nemôže vydať na miesta, z ktorého pramena jeho dejiny, pretože nikto to miesto nepozná? Konali sa púte a výpravy, ale nájsť rodisko maďarstva sa ukázalo ťažšie ako objaviť pramene Amazonky.

Sándor Köröci Csoma v 19. storočí pri hľadaní predkov skončil až v Himalájach. Nebol prvý, kto hľadal, ale nenašiel. S hľadaním pramaďarstva je to ako s pátraním po Atlantíde – kedysi kdesi snáď bolo, ale nikdy sa nedozvieme kde a kedy.

Ale čím by sme inak živilí predstavy a legendy? Vyskytli sa aj takí, ktorí tvrdili, že našli. Jeden našiel Maďarov medzi Sumermi, iný ešte ďalej – v biblickom raji. Adam podľa autora Maďarskej biblie bol vlastne prvý Maďar, čo dokazuje aj jeho meno: Ádám má archaicky znamenať „dal som“ a síce rebro, aby z neho vznikla žena. S takýmito koreňmi je potom ťažké zmieriť sa s nespravodlivo malým maďarským štátom, ironicky ukončil denník *Gazeta Wyborcza*.

ČTK – prevzaté NII júl 2008

Útoky proti Rusku ve sdělovacích prostředcích pokračují

Vícero „zasvětců“ včetně profesora Bostonské university českého původu p. Igora Lukeše (Respekt č. 8) dělají z Ruska podřadnou ubohou zemi, která získané petrodolary chce utratit na předem prohraný závod ve zbrojení. Údajně v situaci, kdy markantně klesl průměrný věk Rusa na 58 let tedy méně než např. v Bangladeši nebo Indonésii, kdy čtvrtina mužů umírá na úrazy (na Západě 5%) většinou pod vlivem alkoholu, kdy 2 ze 3 těhotenství končí potratem a ročně zemře o 750 tis. lidí více než se narodí.

To píše profesor z USA – ze země, která vydává na zbrojení 46% všech výdajů na světě, čili 11x více než vojenské výdaje Číny a 15x více než vojenské výdaje Ruska! Po USA nejvíce na zbrojení dává Vel. Británie, Francie, Čína, Japonsko. Rusko má zhruba stejné výdaje jako Německo. Lze se divit tomu, že Rusko modernisuje svoji armádu v době, kdy je stále více a více obkloповáno americkými vojenskými základnami, včetně plánovaného radaru v Čechách a raket v Polsku? Kde byla legalizovaná loupež části srbského státu v rozporu se všemi mezinárodními úmluvami a rozhodnutím OSN?

Jistě jsou uváděná čísla otřesná. Ale Rusko pod Jelcinem by se stalo jen surovinovým, vykořisťovaným a zbídačovaným satelitem Západu. Pod vedením Putina začala obnova, která je pro zemi vyčerpanou po strašně pustošivé 2. světové válce (čímž ochránila později bohatý Západ), po 80 letech komunistického experimentu, diletansky prováděné transformaci na tržní hospodářství a zajisté i po vyčerpávajícím zbrojním závodění, se vzpamatovává pomaleji. Rozhodě se ale již velké peníze věnovaly na vzdělání a na rozvoj zejména vysokého školství a na regeneraci nedostatečné zdravotní sítě. Bude asi potřeba podpořit finančně rozvoj populace zejména ve specifických a okrajových částech Ruska. Nový přestavitel země má již plány na inovaci a investice, které pomohou k rozvoji hospodářství a dají lepší perspektivy zejména mladým lidem.

Je ale podivné uvádět nízký průměrný věk v Rusku, když tentýž údaj je pro původní obyvatele Ameriky – Indiány v USA daleko katastrofálnější. Je jistě znepokojující relativně enormní počet sebevražd v Rusku, ale snad mohlo p. profesora zajímat nejen vzrůst počtu sebevražd v našich zemích po sametové revoluci, ale i to, že od manifestačního upálení se J. Palacha a V. Zajíce v době totality přibylo po transformaci dalších 10 případů. Byl to často protest proti těžké ekonomické, ale i trestně právní a nemorální nové situaci.

Alarmující je pokles obyvatel Ruska, ale tento jev je typický nejen pro celou Evropu, ale i pro Ameriku. Knihu „Smrt Západu“ napsal vážný uchazeč o úřad amerického prezidenta a je to nejen nářek nad ztrátou křesťanských a morálních zásad, ale i nad prudkým poklesem porodnosti. Kladné saldo v populaci zde zajišťují jen přistěhovalci a Amerika silně tmavne, takže nejsou již možné rasové pogromy nanejvýš po tom co vážný uchazeč o místo prezidenta je Afroameričan. Možná že nahražku někdejší agrese hledají tamní autoři dnes ve Slovanech – zejména Rusech a Srbech. Jde ale o to, že veškeré informace by neměly být jednostranné, protože každá desinformace a lež vyjde dříve či později najevo.

*František Truxa,
Jablonec n/N, ČR*

Film o Kosove

Vraždy, znásilnění a etnické čistky v mene veľkého albánskeho národa, taký obraz Kosova ponúka dokument Ukradnuté Kosovo. Česká televízia sa na ňom finančne podieľala, potom ho však odmietla vysielat'. 8. mája sa však film objavil na internete a stal sa hitom.

Dokument, ktorý trvá necelú hodinu, dokončili tento rok. Je založený na výpovediach Srbov z Kosova. Opisuje, ako prichádzali o domovy, majetky a svojich blízkych. Predstavuje ich ako obeť etnických čistiek, ktoré sa museli v posledných rokoch uchýliť do ghett strážených príslušníkmi KFOR.

Ale ani oni údajne bezpečie negarantujú. Svedčí o tom podľa tvorcov filmu okrem iného i to, že od konca 90-tych rokov v Kosove zničili viac

ako 58-tisíc srbských usadlostí a 116 kostolov a kláštorov. Niektoré vznikli pred objavením Ameriky.

Aktuálne svedectvá dopĺňajú v dokumente historické fakty o osídľovaní Kosova, demografická štúdia, podľa ktorej tam Srbi prevažovali ešte na začiatku 1. svetovej vojny. Film obrazom vypočítava pogromy počas 20. storočia. Svedčia o nich aj sami Albánci, ktorí boli bití a mučení za priateľstvo so Srbmi. Jeden z agresorov na kameru hovoril o znásilnení 15. žien: „Potom mi veliteľ prikázal, aby som im odrezal uši a zabil ich.“

(CTV prevzaté z NII júl 2008)

V y h l á s e n i e

Medzinárodného slovanského výboru k vojne na Kaukaze, vyvolanej Gruzínskom

Medzinárodný slovanský výbor ostro odsudzuje zločinnú agresiu, uskutočnenú súčasťou vládou Gruzínska proti Južnému Osetsku. Osobitne vierolomným činom je zabíjanie civilného obyvateľstva a organizovanie vojnových akcií v čase priebehu Olympiády. Medzinárodný slovanský výbor odsudzuje tiež zločinných zahraničných podporovateľov tejto agresie – USA a ďalšie vlády štátov NATO, ktoré ozbrojili a vycvičili gruzínsku armádu a tým prijali nepriamu účasť na tejto hanebnej agresii.

Odmietame tiež hysterické protiruské výpady západných diplomatov a propagandu západných masovokomunikačných prostriedkov, ktoré lživo obviňujú Ruskú federáciu z útoku proti Gruzínsku. Armáda Ruskej federácie v súlade s medzinárodnými dohovormi zabezpečuje mier v kaukazskom regióne.

Medzinárodný slovanský výbor odsudzuje tiež zjavný cieľ tejto provokácie – začatie novej studenej vojny v záujme obohatenia vojen-

skopriemyselného komplexu USA a v záujme globálneho imperializmu, ktorý v súčasnosti vládne nad svetom.

Bezvýhradne podporujeme mierovú politiku a ceníme si zdržanlivosť vlády Ruskej federácie, ktoré upevňujú mier a bezpečnosť vo svete.

Jozef Nálepka
kandidát technických vied
prvý tajomník MSV

Jan Minař
docent biologických vied
predseda MSV

Jubileá v štvrtom štvrtroku 2008

Premýšľaj, ako veľmi potrebujeme dobré príklady, a uznáš, že spomienka na veľké osobnosti je práve taká osožná, ako ich skutočná prítomnosť.

Seneca

Október

- 3. októbra 1933 sa narodil v Slatinke prozaik, publicista a prekladateľ **Ján Beňo**. Bol redaktorom novín a časopisov. Písal diela z dedinského prostredia, satirické novely, knihy pre deti a mládež. Literárne spracoval povstaleckú i vojnovú tematiku, venoval sa aj spoločenskému vývinu 90. rokov. Autor televíznych hier pre deti i rozhlasových hier.
– 75. výročie narodenia.
- 6. októbra 1938 sa zišli v Žiline z iniciatívy Hlinkovej slovenskej ľudovej strany zástupcovia slovenských pravicových strán a prijali **vyhlásenie o autonómii Slovenska** v rámci Československa. Pražská vláda toto vyhlásenie prijala a v ten istý deň menovala dr. Jozefa Tisu za ministra pre správu Slovenska – 70. výročie vyhlásenia.
- 7. októbra 1823 sa narodil v Pliešovciach banský a bankový úradník, národohospodár **Andrej (Ondrej) Červenák**. Vypracoval návrhy na železničný systém Uhorska, námornú dopravu, reguláciu Dunaja,

zavodňovacie systémy a vybudovanie železiarskeho priemyslu. Bol členom Tatrána a v roku 1874 sa stal pokladníkom Matice slovenskej. Zomrel 22. februára 1887 v Martine. – 185. výročie narodenia.

- 10. októbra 1908 sa narodil v Olcnave na Spiši maliar a riaditeľ múzea **Jozef Fabini**. Absolvoval právo, dejiny umenia, kreslenie i maľbu na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave. Začal pôsobiť ako právnik, po roku 1945 prešiel do múzea. V maľbe sa inšpiroval prírodou a starými mestami východného Slovenska. Ako riaditeľ Východoslovenského múzea v Košiciach sa zaslúžil o rozvoj výtvarného života na východnom Slovensku. – 100. výročie narodenia.
- 15. októbra 1908 sa narodil v Skalici jazykovedec, univerzitný profesor **Ludovít Novák**. Filozofickú fakultu Karlovej univerzity v Prahe absolvoval roku 1932. V rokoch 1933 – 1938 pôsobil v Jazykovom odbore Matice slovenskej, potom v Slovenskej učenej spoločnosti, v Slovenskej akadémii vied a umení a na Filozofickej fakulte UK a tiež na univerzitách v Trnave a Prešove. Zakladateľ modernej slovenskej lingvistiky. Priekopník štrukturalizmu a fonológie, zástanca radikálnej pravopisnej reformy. Zaoberal sa vzťahmi češtiny a slovenčiny. Zomrel 27. septembra 1992 v Ľubochni. – 100. výročie narodenia.
- 15. októbra 1908 sa narodil **Kurt Konrád**, (vlastným menom Kurt Beer), český pokrokový novinár, popravený nacistami 25. 9. 1941. – 100. výročia narodenia.
- 17. októbra 1933 sa narodil v Sokolciach tréner, hokejista a pedagóg **Ján Starší**. Bol mnohonásobným československým hokejovým reprezentantom. Za jeho trénerského pôsobenia získalo Česko-Slovensko titul majstra sveta i Európy (1976, 1977). – 75. výročie narodenia.
- 22. októbra 1948 zomrela v Martine spisovateľka, prekladateľka a publicistka **Margita Pauliny-Tóthová**. Narodila sa 6. júla 1873 v Ružomberku. Študovala na ženských školách v Nemecku a bola úradníčkou. Na podnet Jozefa Škultétyho sa venovala literárnej tvorbe. Písala črty a poviedky z rodinného života. Zdôrazňovala sociálny súcit spoločnosti. Významné sú jej preklady z angličtiny.

Aktívna členka Živeny. – 60. výročie smrti.

- 23. októbra 1933 sa narodil v Žiline prozaik, spisovateľ pre deti a mládež, autor sci-fi literatúry a literárny kritik **Ján Lenčo**. Pôsobil ako učiteľ a redaktor. Prekladateľ, publicista, organizátor a iniciátor kultúrnych a literárnych podujatí. Jeho literárne dielo má široký záber – krátke prózy, román zo stredoškolského prostredia, romány zo starogréckej mytológie i histórie. – 75. výročie narodenia.
- 26. októbra 1848 boli v Hlohovci-Šulekove popravení účastníci slovenského povstania meruňsmeho roka **Karol Holuby** a **Viliam Šulek**. Holuby bol splnomocnencom SNR pre získavanie dobrovoľníkov. Maďarské gardy ho chytili a spolu s Viliamom Šulekom odsúdili na trest smrti a popravili. – 160. výročie smrti.
- 27. októbra 1968 prijalo Národné zhromaždenie v Prahe **zákon o Československej federácii**. Zákon formálne uznával národ český a národ slovenský, ich právo na sebaurčenie až do oddelenia a rešpektovanie suverenity každého národa a jeho práva utvárať si slobodne spôsob a formu svojho národného a štátneho života. Prezident L. Svoboda ho podpísal na Bratislavskom hrade 30. októbra a do platnosti vstúpil 1. januára 1969. – 40. výročie prijatia.
- 30. októbra 1918 sa zišla v Martine na pozvanie Slovenskej národnej rady porada slovenských politických činiteľov a odhlasovala Deklaráciu slovenského národa, známu **Martinskú deklaráciu**, ktorou sa Slovensko pripojilo k česko-slovenskému štátu. Prítomných bolo 101 účastníkov, z toho 31 z T. Sv. Martina. Po uliciach mesta pochodovali útvary honvédov, aby zastrašili účastníkov zhromaždenia. Výsledok schôdzky oznámil predseda SNR Matúš Dula telegramom do Prahy. – 90. výročie prijatia.

November

- 2. novembra 1883 sa narodil v Mošovciach hudobník, hudobný skladateľ, dirigent a pedagóg **Fridrich Kafenda**. Pôsobil ako dirigent a učiteľ hudby v mnohých európskych mestách. V československých légiách v Rusku organizoval hudobný život, dirigoval,

hral a komponoval. V rokoch 1922-1949 bol riaditeľom Hudobnej a dramatickej akadémie v Bratislave. Ako profesor klavírnej hry vychoval mnohých slovenských klaviristov. Zomrel 3. septembra 1963 v Bratislave. – 125. výročie narodenia.

- 4. novembra 1918 vymenovala Národná rada československá v Prahe štvorčlennú **Dočasnú slovenskú vládu**. Na jej čele bol MUDr. Vavro Šrobár. Jej ďalšími členmi na poste vládnych referentov boli Ivan Dérer, Anton Štefánek a Pavol Blaho. Po 10 dňoch ju Národné zhromaždenie ČSR rozpustilo a určilo V. Šrobára za ministra s plnou mocou pre Slovensko. – 90. výročie.
- 4. novembra 1973 zomrel v Chicagu v USA lekár, krajský pracovník **Peter Pavol Hletko**. Narodil sa 26. júna 1902 v Chicagu v robotníckej rodine. Pôsobil ako lekár poisťovacích spoločností a redaktor časopisov. Aktívny pracovník krajských organizácií, predseda a čestný predseda Slovenskej ligy v USA. Na 20. výročie podpísania Pittsburskej dohody v roku 1938 priniesol jej originál na Slovensko. – 35. výročie smrti.
- 6. novembra 1973 zomrel v Bratislave slovenský básnik a prekladateľ, pracovník prezidentskej kancelárie a ministerstva vnútra **Valentín Beniak**, pseudonymom Fra Makárius. Narodil sa 19. februára 1894 v Chynoranoch. Významný básnik, modernista, oscilujúci medzi symbolizmom a avantgardou. Prekladateľ z nemeckej, francúzskej, anglickej a maďarskej literatúry. V rokoch 1940 až 1945 predseda Spolku slovenských spisovateľov. – 35. výročie smrti.
- 9. novembra 1908 sa narodil v Bodiciach maliar a grafik **Zoltán Palugyay**. Študoval na výtvarných školách v Budapešti, Krakove, Berlíne, Hamburgu a Mníchove. Maliar-básnik, meditatívny lyrik a sociálny elegik, výborný akvarelista. Námetovou osou jeho tvorby je motív dedinských chalúp. Používal ho ako podobenstvo národného a ľudského osudu. Zakladateľ moderného slovenského výtvarného umenia. Zomrel 18. septembra 1935 pod Ďumbierom v Nízkych Tatrách, pochovaný je v Bodiciach. – 100. výročie narodenia.

- 12. novembra 1973 zomrel v Nitre učiteľ, hudobný skladateľ, zbor-
majster **Jozef Rosinský**. Ako spevák, organista a klavirista pôsobil
aj v zahraničí. Zložil 11 opier (najznámejšia Matej), 269 svetských
a vyše 500 cirkevných skladieb. Viacero diel venoval Nitre, v kto-
rej prežil posledných 25 rokov života ako regenschori biskupskej
katedrály. Skomponoval 16 piesní na texty M. Válka. Písal aj diva-
delné hry a libretá. Zomrel 12. novembra 1973 v Nitre. – 35. výro-
čie smrti.
- 15. novembra 1883 sa narodil v Starej Pazove národnokultúrny pracovník,
evanjelický kňaz **Adam Vereš**. Bol publicistom, historikom, mecénom i
politikom. Popredný organizátor cirkevného a národného života dolno-
zemských Slovákov. Prvý biskup slovenského evanjelického dištrik-
tu v bývalej Juhoslávii, predseda prvej slovenskej evanjelickej synody.
Zomrel 2. novembra 1931 v Novom Sade. – 125. výročie narodenia
- 16. novembra 1933 zomrel v Hormitos v Kalifornii podnikateľ, no-
vinár, vydavateľ a publicista **Peter Vít'azoslav Rovnianek**. Narodil sa
27. júna 1867 v Dolnom Hričove. Do USA odišiel v roku 1888. Bol
vedúcou osobnosťou krajskej tlače a spolkového života Slovákov
v USA. Redaktor Amerikánsko-slovenských novín, prvý predseda
Národného slovenského spolku i neúspešný zlatokop. Podnikateľ,
básnik, prozaik i prekladateľ. – 75. výročie smrti.
- 17. novembra 1908 sa narodil v Joliet v USA americký biskup slo-
venského pôvodu **Andrej Grutka**. Aktívne pracoval v krajskom
hnutí. Bol spoluzakladateľom a čestným predsedom Svetového
kongresu Slovákov. – 100. výročie narodenia.
- 18. novembra 1883 po predchádzajúcom požiari slávnostne znovu-
otvorili **Národné divadlo v Prahe** (premiérou Smetanovej Libuše).
Požiar vypukol 12. 8. 1881. – 125. výročie znovuotvorenia.
- 19. novembra 1923 zomrel v Martine národnokultúrny dejateľ, ad-
vokát **Žigmund Melferber**. Narodil sa 24. decembra 1843 v Púcho-
ve. Známy právnik, praxovali u neho viacerí predstavitelia národ-
ného života o. i. P.O. Hviezdoslav. Starosta Martina, zaslúžil sa o

znovuvybudovanie mesta po požiari roku 1881. Člen matičného výboru, mecén slovenských škôl (pokladník martinského gymnázia) a národných podujatí. – 85. výročie smrti, 165 výročie narodenia

- 21. novembra 1873 zomrel v Kiskőrösi v Maďarsku učiteľ, básnik **Ludovít Žello**. Narodil sa 7. augusta 1809 v Banskej Bystrici. Tvorit' básne začal pod vplyvom Kollárovej Slávy dcéry. Jeho verše sa tematicky viazali na slovenské dejiny. V epose Pád Miliducha vykonštruoval dej bojov polabských ských Slovanov. V epickej skladbe Rastislav opísal účinkovanie veľkomoravských panovníkov i Metoda. Venoval sa numizmatike. – 135. výročie smrti.
- 24. novembra 1933 sa narodila v Šenkviaciach slovenská herečka **Zdena Gruberová**. Začala hrať v rokoch 1953 – 1954 v Armádnom divadle v Martine a odvtedy do roku 1998 v činohre SND v Bratislave. Od dievčenských postáv prešla k zložitým charakterovým úlohám súčasného i klasického repertoára. Účinkovala v televízii, filme i rozhlase. – 75. výročie narodenia.

December

- 6. decembra 1898 zomrel v Revúcej pedagóg **Rudolf Homola**. Narodil sa 1. apríla 1822 v Revúcej v rodine hodinára. Vyštudoval lýceum v Banskej Štiavnici, Levoči a univerzitu v Halle. Bol evanjelickým kaplánom v Revúcej a učiteľom na kolégiu v Prešove. V roku 1862 bol zakladateľom, profesorom a v rokoch 1866 – 1867 správcom prvého slovenského gymnázia v Revúcej. Je autorom školských učebníc i didaktických poviedok propagujúcich sporenie. – 110. výročie smrti.
- 7. decembra 1848 zomrel v Jasove cirkevný hudobný skladateľ, profesor gymnázia a kanonik **Ludovít Skalník**. Narodil sa 19. januára 1783 v Rožňave. Člen premonštrátskej rehole, štyridsať rokov bol v Jasove, kde zastával funkciu magistra hudby. V jasovskom kláštore komponoval vokálno-inštrumentálne skladby v neskorobarokovom a klasicistickom slohu (zachovaných je 22 kompozícií). – 160. výročie smrti.

- 11. decembra 1958 zomrela v Prahe slovenská prozaička **Hana Gregorová**, rodená Lilgová. Narodila sa v 30. januára 1885 v Martine. Písala romány pre ženy. Funkcionárka Umeleckej besedy slovenskej. Usilovala sa nadväzovať styky s pokrokovým ženským hnutím. Roku 1945 sa stala predsedkyňou Zväzu slovenských žien. Bola manželkou Jozefa Gregora-Tajovského . – 50. výročie smrti.
- 11. decembra 1993 ustanovili v Užhorode strešnú organizáciu slovenských spolkov a organizácií pod názvom **Oblasťná kultúrno-osvetová organizácia Matice slovenskej na Zakarpatsku**. Má kriesiť a rozvíjať slovenštinu, školstvo a prehľbovať národné povedomie. – 15. výročie vzniku.
- 15. decembra 1968 zomrel v Trenčíne maliar, grafik **Miloš Alexander Bazovský**. Narodil sa 11. januára 1899 v Turanoch nad Váhom. Pôsobil v Turanoch, Martine, Čemiciach a v Trenčíne. Vytvoril mnohostranné maliarske dielo, bol najvýznamnejšou maliarskou osobnosťou dvadsiatych rokov na Slovensku. Prechádzal od monumentalizmu k lyrickosti. Striedal olej, gvaš, akvarel, ceruzu, drevko, uhoľ, pastel. – 40. výročie smrti.
- 16. decembra 1898 sa narodil v Zemianskom Lieskovom básnik, prekladateľ a redaktor **Ján Smrek**, vl. menom Čietek. Dlhoročný redaktor viacerých časopisov, založil a redigoval literárny mesačník Elán. Smrekove básne vyjadrujú optimizmus, radosť zo života. Prekladal z francúzštiny, maďarčiny a ruštiny. Významné sú jeho knihy spomienok a redakčná popularizácia slovenskej literatúry. Zomrel 8. decembra 1982 v Bratislave, pochovaný je na Národnom cintoríne v Martine. – 110. výročie narodenia.
- 20. decembra 1748 sa narodil v Trenčianskej Závade evanjelický kantor a učiteľ **Adam Škultéty**. Hudobný skladateľ, interpret hry na organe a pedagóg – vchoval vyše 100 učiteľov–kantorov. K duchovným piesňam Tranovského Cythary sanctorum a Evanjelického funebrála skladal nápevy. V roku 1798 zostavil a vydal vzorovú „Melodyaturu aneb partituru“. Zomrel 14. júla 1803 v Skalici. – 260. výročie narodenia.
- 21. decembra 1923 zomrel v Broklyne v USA technik, slovenský

krajanský pracovník **Albert Pavol Mamatej**. Narodil sa 11. apríla 1870 v Kláštore pod Znievom. Vyučil sa za zámočníka. V roku 1893 odišiel do Ameriky, stal sa pracovníkom výskumného oddelenia továrne na elektrotechnické výrobky. Od roku 1909 sa profesionálne venoval organizovaniu krajanského hnutia, bol predsedom Slovenskej ligy v Amerike. Aktívne sa podieľal na vypracovaní Clevelandskej a Pittsburskej dohody – obe signoval. – 85. výročie smrti.

– 22. decembra 1948 zomrel v Nitre cirkevný hodnostár, nitriansky biskup a titulárny arcibiskup, náboženský spisovateľ **Karol Kmeťko**, Narodil sa 12. decembra 1875 v Dolných Držkovciach. Signatár martinskej Deklarácie slovenského národa, poslanec Národného zhromaždenia. Zakladateľ družstiev a spolkov. Zaslúžil sa o vybudovanie cirkevného školstva a rozvoj misionárskej práce. – 60. výročie smrti.

– 27. decembra 1973 prijala Slovenská národná rada nový „normalizačný“ Zákon o **Matici slovenskej**, ktorý Matici zobral organizovanie členského hnutia. Jej miestne odbory sa stali aktívnymi klubového typu pri osvetových zariadeniach národných výborov. Z jej takmer 500 miestnych odborov prežilo iba 25. Rozvíjala sa len inštitučná zložka Matice. – 35. výročie prijatia.

– 29. decembra 1978 zomrel v Martine kultúrny historik, jazykovedec, knihovník a archivár **Anton Augustín Baník**. Narodil sa 26. februára 1900 vo Valaskej. Pracoval v Spolku sv. Vojtecha v Trnave a v Matici slovenskej Významné sú jeho práce o J. B. Maginovi, Gorazdovi, bernolákovcoch i Moyzesovi. Matičný bibliotekár, zakladateľ Literárneho archívu MS, ochranca matičných zbierok. Zaslúžil sa o návrat zhabaných zbierok z Maďarska i z Nitry. Bohatú knižnicu venoval MS. Venoval sa aj hudbe, skomponoval početné klavírne skladby. Znalec života a diela hudobného skladateľa F. Liszta. – 30. výročie smrti.

PhDr. Michal Eliáš, CSc.